

2. péld.

Teljes

(Az utolsó lev. hasonmás!)

Frd. I. 1060.

Valo dolgok között ki-
vettetet.

ALTAL-ALLATOZAS.

Az az:

Semmivé tétetése, annak a Dis-
cursusnak, melly a' Sz. Iános 6. részének
55. versére, az N.B.G.V.P.E. S. P. tol. a'
kenyérnek és bornak, Christus valóságos
testvére vérévé valo által-állatoztatásának
meg-mutatására, formáltatott; ez minap
el-múlt Vnapján. 24. Ien. prédikálta-
tott; és egy Nemes Nemzetes, igaz
vallású Férfiúnak, írásban kül-
dettetett.

Melly iratott először deáknyelven
az után magyarrá tétetett.

AGRICOLA ARBVTEVS
által.

MESOPOTAMIABAN.

A jó akaro Olvasónak egészséget!

EZ az, költött *Trans-substantiatio* mellett, héjában költött, és ez i-
rással széllel veretett, pápista *dis-*
scursus, okoskodás a' mostan folyo esz-
tendőnek. Sz. Jakab nevű havának hu-
28-dik napján, küldettetett, a' kül-
dőnek bizonyos mellette lévő kívánsá-
gával, hozzám. Melly kívánságnak hog'
engedgyek; és *Discursus*nak meg-rázo-
gatására, kezemet és elmémet reá ves-
sem, illendőnek ítéltem. Isten velem
lévén, ugyan azon napon, rázogatni,
el-kezdettem, és némelly dolgaim közt
lévő orákon, hat nap alatt, vizsgálását,
rázogatasát, el-is végeztem, úgy hogy
abban a' *Discursus*ban, semmit illetet-
len nem hadtam, hanem nyoma sze-
rént, rendel és eggyenként, mindēben-
ne lévő dolgokat, meg-gondolván,
rajta által mentem. Melly azon dolgot,
mint hogy sietve és tiltul csak írva, is-
mét hat nap alatt tisztán és rendesen le-
írtam. Senkit az ellenkező felek köz-

zűlabban, vagy az, cz *Discursus* ironak ízemélyében, vagy azon kívül, szántszándékkal meg nem sértettem. Mindent a' mint illik szeléden és emberségesen cselekedtem. Ugyā is gyűlölöm, némelly c' mái napon élőknek, azt az el fordult hitván szokását, mellyel valakinek írására meg akarván felelni, semmit nē egyebet, hanem haszontalā szokot, mérges beszédeket, szitkokat, átkokat, rágalmazásokat, hazugságokat, és egyéb keresztyén ember szájához nem méltokat, irnak, s' tudatlanságokat tudósan megmutatván, nyötattatnak. Olvasó, ha innen, vagy tenéked, ki még a' *Trans-substātiation*nak sctétes árnyékában vagy, a'nak semmi voltanak megcsmétésére, valami világosságod támad; vagy tenéked, ki annak semmi voltárol már régen megtanittattál, azonnak erősebben való utálására, világosságod tisztábbá lészén, a' dicsőséget egyedül, Istennek tulajdonits, és engemet a' te ő hozzá való könyörgésseddel segélly. Légy egészségben és állj meg az igazságbā. *M. DC. LXXI. 7. A. A. A.*

5.

Valo dolgok között ki-vetted

ALTAL-ALLATOZAS.

I.

A Z én testem bizonyíétel, és az én vérem bizonyítal. Job. 6. Ez igékre rövid Discursus, mellyben, egyedül csak a szent írásból meg-probáltatik az Christus testének és vérének, igaz és valóságos jelenléte, az kenyérnek és bornak színe alatt: minden közben vetés nélkül, amaz soknak ki mondása után: Ez az én testem. Ez az én vérem, &c. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. melly lött akkor: az Christus által, mostan pedig az Urnak rendes Papsja által. Így szoll a Pápista.

Felelet. Azokra az igékre, olyan *discursus*, nem tételhetik és formáltathatik különben, hanem helytelenül és alkalmatlanul.

I. *Mert* abban az egész részben vagy az szó az lelki évfőről és iváfról; az lelki ételről és italról; nem az Vr vacsorájának Sacramentomáról; nem az Sacramentomi évfőről és iváfról; nem az Sacramentomi ételről és italról.

1. Mert az az évés és ivás, mellyről ott az szó
A 3 vagy,

6.

vagyon, olyan, s' az melly örök életet ad. v. 51. 54. 58: melly el-űzi a' halált, és nem engedi az embert örökké meg-halni. v. 50: melly azt teszi, hogy az ember a' Christusban lakozzék, és az Christus az emberben, v. 56. De az olyan, évés és ivás, nem enni és innya test szerént, testi szájjal az Sacramentomban, hanem hinni. Az test szerént, testi szájjal való évésnek és ivásnak, azok a' dolgok tellyességgel nem tulajdoníthatnak.

2. Mert az az évés és ivás, mellyről ott a' szó vagyon, olyan, s' az, melly nélkül lehetetlen, örök életet venni v. 53. De az, nem, enni és innya test szerént, szájjal a' Sacramentomban, Mert ennélkül meg-nyerhetni az örök életet, mint meg-láthatni a' meg-keresztelkedett kitényekben, és azokban a' hivekben, kik az Vr vatsorájának leg első szereztesége előtt, a' mennyei boldogságban által vitettnék. Hát mitsoda? Enni és innya lelki-képpen, tudni-illik, igazán hinni.

3. Mert olyan évés forgattatik itt, mellynek melléje vagyon adattatva az ivás-is. v. 53. 54. 56. De az Papistáknál, az Vr vatsorájának Sacramentomban, az test szerént, testi szájjal való évésnek, nintsen melléje adattatva az ivás, mint a' kiknél az Vr vatsorája, csak egy szin alatt adatik és véte-tik.

4. Mert itt az étel és ital, lelki, tudni-illik a' Christus, az Christus halálának és szenvedésének érdeme.

7.

érdeme. Annakokáért az évés és ivás-is, lelki. Mert mindegy ebben az 6. részben, a' Christus, a' kenyér, Christus teste és vére; étel és ital, a' dolognak valóságára nézve.

5. Mert úgy tanítták, a' Papisták között igen tudosokis. Vgy Gabriel Biel, ki Christus Vrunck után 1400. esztendő tájban Tübingában tanított. *De canon. Missa lect. 84.* Vgy Thomas de Vio Cajetanus, ki az Prédikátor, rendű barátoknak Generalis Priora vala, és az után Cardinal Prefbyterré téteték, X. Leo Pápától. *Comment. in Jo-han. 6. in h. locum.*

II. Mert az Christus szavainak értelme, ez: *Az én testem bizony étel, és az én vérem bizony ital.* az az: Az én halálom és szenvedésem, s' az én halálomnak és szenvedésemnek érdeme, bizony-nyal s' valóságosan, lelki étel és ital, az hűlé-leknek.

1. Mert az a' test, mellyről itt a' beszéd va-gyon, mind egy a' kenyérrel, mellyet a' Christus ad v. 51. De az a' Kenyér-is (az mint maga-is a' Cajetanus Cardinál mondgya;) volt a' Christus szenvedése és halála. Mert ilyen képpen, szoll ugyan ott ő: *Nyilvánosságosan meg-magyaráz-za, hogy ez a' kenyér leszen az ő szenvedése és halála, azt mondván: hogy a' kenyér mellyet én adok, az én testem, nem az ritkos (mystica) nem az lelki, hanem az mellyet én adok, és azt mond-ván,*

A 4

8.

ván, adok, meg-jelenti, hogy ő szabad akarat-
za szerént való ajándékozásból fog szenvedni és
meg-halni.

2. Mert a' Christus tulajdon képpen való te-
ste, soha senkinek az halando emberek között nem
volt testi étele, és az ő tulajdon képpen való vére,
soha senkinek nem volt testi itala. Nem őtt abban
senki, nem ivott abban senki. A' Christusnak te-
stét, tulajdon képpen, sem főve, sem sütvé, sem
nyersen, senki nem rága fogaival, vérét tulaj-
donképpen senki nem itta soha, és mind a' kettőt,
száján által gyomrában, onnan az bélekben és ho-
lyagban, s' a' többi, soha senki nem eresztette által.
Mellyek mind meg-lennének, s' meg-lettenek
volna, ha a' Christus tulajdon képpen való teste,
testi étel volna, és tulajdon képpen való vére, te-
sti itál volna.

3. Mert úgy mondgya Cajetan Cardinalis.
Comment. in loc eund. Mondattatik (ily szoll
ez fel tett igék felől,) annak meg-jelentésére, hogy
az ő természet szerént való teste, és vére, az az,
az ő halála, nem hamissan, nem vélekedés szerént,
hanem igazság szerént, étel és ital.

III. Mert a' Pápista Doktorok, mint Johannes
Duns Scotus, Petrus de Alliaco, és egyebek, meg-
vallyák, hogy az *Trās-substantiatio*, kényérnek és
bornak, Christus testévé vérévé való által állato-
zása, nem próbáltathatik meg az Sz. írásból. Lom-
bardus-

9.

bardus-is a' *Sententiarum* Magister, mitsodás lé-
gyen, az kényérnek Christus testévé, és a' bornak,
Christus vérévé való változása, *formalisé* s' *sub-
stantialisé*; vagy egyéb féle, nem merete *definial-
ni*, meg-határozni, s' nemis *definialhatra*, lib. 4.
distinct. 11. Ha a' Sz. írásból meg nem próbáltat-
hatik, nem próbáltathatik az (sz. János. 6. részének
55. verséből-is. Mert ez az vers, az Sz. írásból va-
gyon. Es így annak a' *titulus*nak, nintszen alatta az
a' *vitulus*, valóság, melly alatta alittatik lenni.

II.

Leg elsőbenn-is penig fundamentom gyanánt
felkeltenni, hogy a' hitnek minden titkai, termé-
szet felett valók, és az emberi elmét tellyessé-
ggel fellyül mullyák. Így szoll a' Pápista.

Felelet. Az a' fundamentom, mellyet leg el-
sőben fel-tészen, nem tellyességgel és egy által-
lyában igaz.

1. Mert vannak némellyek olyanok, mel-
lyeket az természetnek világa, és az tisztességes
mesterségek s' tudományok által meg- egyenget-
tetett s' világosított okosságnak általa, meg-
tudhatni valamenyire, és annak-okáért az emberi
elmét, nem tellyességgel mullyák fellyül minémű
az Istennek örökké való hatalma és Istenisége, s' e-
gyéb láthatatlan dolgok ő benne. Roman. 1. v. 20.
Olyan az testnek fel-tamadásais, mellynek az ter-
mé-

A 5

mé-

mészertbéli dolgokban bizonyos nyomai vannak, az mellyekből mutogatya azt Sz. Pál is az balgagnak. 1. Cor. 15. v. 36. 37. 38.

2. *Mert* az hitnek tickai fellyül mullyák az emberi elmét, *a priori* elől gondolva, minek előtte meg nem jelentetnek, nem *a posteriori* hátul gondolva, minek utánna meg-jelentettenek. Mert azokat, az mellyek meg-jelentettenek meg-foghattyuk, meg-foghattyuk elménkel, értyük, tudjuk (ha szintén nem tökéletessen-is:) és el hiszszük. Rom. 8. v. 28. 38. 2. Cor. 5. v. 1. 1 Joh. 3. v. 2. 5. & 5. v. 13. 19. 20. Nem is hiszszük azt az mellyet tellyeséggel nem értünk.

3. *Mert* fellül mullyák tellyeséggel az emberi elmét, tudni-illik, a' melly még meg nem világosított, a'nak az embernek elméjét, a' ki még csupán csak a' természeti romlott állapotba vagon, a' ki még fel nem vétetett, meg nem térítettett, és újja nem születetett, a' szerént a' mit Sz. Pál mond. 1. Cor. 1. 23. és 2. 14. De, nem a' meg-világosított elmét, annak az embernek elméjét, a' ki már a' kegyelemnek állapotjára által vitetett, immár meg-térítettett, és a' világosító Szent Lélek által immár újja születetett, az előbb előhozott szent Irás helyei, és Eph. 1. v. 18. szerént.

III.

Másodszor. Hogy a' hitnek tickait hinni kell,
és nem

és nem emberi értelemmel által érteni és be-fogni, miképpen lettenek azok az Istenből, és lehetene-ké? Így szoll a' Pápista.

Fel. Ez a' fundamentom, mellyet másodszor feltészen, hejábá való, és amazén égetőhöz illendő.

I. *Mert* hinni és az értelemmel, az okos téremtett állat erejének méreteke szerént által érteni, meg-ésmérni, meg-érteni, észbe venni, és úgy meg-fogni s' be-fogni, nem egymástól el-szakaszatando, egymás ellenében vetett dolgok, hanem össze fogatando, és egymással össze szerkesztett dolgok. Mert a' hit elől feltézi, *praesupponállyá*, és magában foglallyá az el-hiendő dolgoknak tudását, ésmérését. Joh. 17. v. 3. 25. 1 Joh. 5. 20. Mert I. a' hit rendszerént, az Istennek, olvasott, hallott, meg-értett, és a' meg-világosított értelemmel meg-fogott igéjéből vagon. Rom. 10. 14. 17. 2. Eggyet tészen, hinni a' Christusban, és ésmérni a' Christust. Johan. 3. v. 16. és 17. v. 3. 3. Gyakorta a' hit, ésméretnek mondatik, mint. Esa. 53. v. 11. 4. A' hit ellenében rétetik a' vakságnak és tudatlanságnak. Joh. 1 v. 10. 11. 12. Act. 17. v. 30.

II. *Mert* a' hitnek tickait nem lehet hinni, hanem ha először a' meg-világosító Sz. Léleknek világával és erejével, az meghomályosodott értelemnek fetésége el-üzettedik; a' szív meg-nyitattik, és alkalmatossá tétetik az értelem arra, hogy azokat, a' mellyek ő néki eleiben adattattaknak hogy
hidgye.

hidgye, a' mennyire az arra való hajlásra és azon való meg-nyugovásra elégséges, meg értheffe, mint. Actor. 8. v. 30. 34. és 16. v. 14. I. Cor. 2. v. 14. meg-tetfzik. Azért kell, azokat, kik az hívők közzé számláltatandók, elsőben tanítani a' Christusnak parantsolatlyabol. Matt. 28. v. 19. 20. Azért kell predikállani. Marc. 16. v. 15. Azért kell a' Sz. Léleknek meg-világosító kegyelmeért könyörögni. Jacob. 1. v. 5. Pál. 119. 18. 31. Azért kell az irást, s' ígét magyarázni. Act. 8. v. 34.

III. *Mert* az hagyattatik minékünk, hogy az írásokat vizsgáljuk. Johan. 5. v. 39. Hagyattatik, hogy a' mellyek mondattatnak eszünkbe vegyük. 2. Tim. 2. v. 7. Hagyattatik hogy a' lelkeket meg-probáljunk, és ne minden léleknek hidgyünk. I. Joh. 4. v. 1. Hagyattatik hogy mindeneket meg-probáljunk. 1. Theff. 5. 12. 1. &c. mellyek az értelemnek munkálkodási nélkül, nem lehetnek. Azért ditsértenek a' Berceabéliek-is, hogy a' mellyek mondattatnak vala az Apostoloktól, nem mindigárt vakjában hiszik vala, hanem először meg-vizsgálják vala az írásokból, ha azok a' mellyek mondattatnak akképpen vannaké. Actor. 17. v. 11.

IV. *Mert* az a' fundamentom, rétetett, amaz vak, alattomban való, és szén égetői hitért, melly felől ma-is fen van a' pör, mellyet mi tagadunk igaz hitnek lenni, s' a' Pápiák sem próbálták még eddig meg-hogy hit légyen.

IV.

Mert az mellyek az emberi értelemmel által értenek, és meg-fogattatnak, azok felől, nem hit, hanem tudomány és nyilván valóság vagyon. Igyszoll a' Pápiák.

Fel. Ez, a' mit a' fellyeb való fundamentomnak vag' hypothesisnek próbálására elő hoz, az már meg-mondott dolgokból, nyilvánságossan meg-romol.

1. *Mert a' hit fel-tézi és magában foglallja az el-hijendő dolgoknak tudását és ésmérését. Az hol pedig tudás és ésmérés vagyon, vagy on ott tudomány és nyilván valóság is. Nem rekeszterik azért ki a' hitből a' tudomány és nyilván valóság, hanem abból a' szén égetői és alattomban való hittől, mellyet a' Pápiák tartanak, és a' melly semmi.*

II. *Mert* először meg-kell tudni, meg-kell fogni, és (noha nem tökéletesen:) által kell érteni, azaz, az immár meg-világosított, vagy meg-világosítatni kezdetett értelemmel meg-kell fogni s' érteni azokat, a' mellyeket hinni kell. mint Actor. 8. v. 34. és 28. v. 26. Matt. 13. v. 14. &c. Azok felől-is léssen annak-okáért a' hit, ha szintén tudgya-is ésméri-is, értelemmel meg-fogja és által érti-is az ember.

III. *Mert* hinni, és meg-érteni az el-hijendőket, nem egymás ellenében vettetett egymással ellenkező dolgok, hanem a' mint az elébb Numer. 3. meg-mutattam, együtt meg-álhatnak, s' meg-is kell

14.

és kell állaniok. Azért kíván sz. Pál, az már hívő Timotheusnak bővebb értelemet. 2. Tim. 2. v. 7. Ezszerént nem hihete az Eunuchus, mind addig, valamig meg nem érté. Act. 8. v. 30. 34.

V.

Sz. Pál pedig, Sidokhoz írt levelének. 11. r. szében nyilván mondgya: Az hit pedig azoknak a dolgoknak valósága; az mellyeket reménlünk, és a mellyek nem láttatnak, azoknak bizonyos mutatója, Ihon miképpen rekeszti ki az biendő dolgoknak tudományát és nyilván valóságát. Így szoll a Pápiſta.

Felelet. Sz. Pál Apostol, az elő hozott helyen, le-írván a hitet, hogy azoknak a dolgoknak valósága, a mellyeket reménlünk, és azoknak argumentuma, a mellyek nem láttatnak nem rekeszti ki a hitből, hanem inkább bé-foglallja abban a tudományt, és nyilván valóságot.

I. *Mert* azért mondgya azoknak valóságának, a mellyeket reménlünk és azoknak a mellyek né láttatnak argumentomának, mert a hit szerzi azt, hogy a hívőnek értelmében és szívében, azok a mennyei jók és örömöök, mellyeket mostan testi szemeivel nem láthat, nyilván és világossan mutattassanak, mint ha a hívő ugyan szemmel nézné azokat, mint. Roman. 8. v. 38. Philip. 3. v. 21. 2. Timot. 4. v. 7. 8. meg-tetstzik, Immár pedig, a holott

15.

holott a reménlött dolgok, az értelem eleiben úgy állattatnak mint jelen valók, és a mellyek a testi szemekkel nem láttatnak, olly nyilvánossággal *representaltatnak*, és mutattatnak, miot ha láttatnának, vagy onn elég világos nyilván valóság, és elég nyilván-valo tudomány. Ekképpen vagy on a dolog a hitben.

II. *Mert* nem lehet remélni és várni azokat, a mellyeket semmi-képpen nem tudunk. Mert az esméretlen dolognak, semmi kívánása nintsen. Tudgyuk és esmérjük annak-okaért azokat, a mellyeket reménlünk és várunk. Ekképpen van a dolog a hitben-is. A honnan, nem rekesztetik ki a tudomány a hitből, hanem inkább bé-foglaltatik, a miképpen Sz. Pál le-írta.

III. *Mert* sok dolgok vannak, mellyeket testi szemeinkkel nem látunk, minéműek, a jó angyalok, az ördögök, emberi lelkek, a dolgoknak állati, *essentiai*, magok a *substantiak* magokban, sok titkos és szemeink elől el-rejtetett dolgok, de mindazáltal tudgyuk és esmérjük azokat elég nyilván és világossan. Annak-okaért ha szintén argumentoma-is a hit azoknak, a mellyek nem láttatnak testi szemekkel, nem következik mindazáltal innen az, hogy abból minden tudomány ki-rekesztetnék.

VI.

Háson.

Haszontalan dolog annak okáért. annak (: az értelemnek:) okoskodásával, akarni meg-fogni, és meg-érteni, a' hitnek titkait. Igyszoll a Pá-pista.

Felelet. Héjában hozza ezt ki a' fellyebb való dolgokból.

I. *Mert* noha haszontalan, *a priori*, elől gondolva, a' meg-jelentés előtt; nem, mindazáltal *a posteriori*, hátul gondolva, a' meg-jelentés után. A' miképpen, haszontalan vala Lydiának, minek előtte az ő szíve meg-nyitának. Aét. 16. v. 14. Mert azokban a' mellyeket hall vala, tellyességgel semmit nem foghat vala meg; de, nem, minekutánna Isten az ő szívét meg-nyitá, mert figyelmeze azokra, a' mellyek mondattának vala a' Páltól, meg-is fogta, észébe vette, hitt, és meg-kereztelkedett. Haszontalan, vala az Eunuchusnak, ki az Elaiás könyvének. 53. részét olvasa vala, minek előtte Isten a' Philep Evangelistának magyarázása által, azott le-tétetett titkokat meg-jelenténé, mert semmit nem ért vala azokban. Aét. 8. v. 31. De, nem minekutánna meg-magyaráztattanak és jelentettenek. Mert észébe vette, hitt, és meg-kereztelkedett. v. 37. &c.

II. *Mert* noha haszontalan, a' hitnek titkait, az értelemnek okoskodásával, tudni-illik, a' meg-teretédett, csupán csak természetbéli, meg-romlott, és még meg nem világosított értelemnek okos-

okoskodásával akarni meg-fogni és meg-érteni. Mert nem lehet, hogy meg-fogja, s meg-értse; mint a' Sz. Pál Apostollal taníttuk. 1. Cor. 2. v. 14. és a' mostan említett Eunuchusnak példája mutatya. Aét. 8. v. 30. &c. nem haszontalan mindazáltal, ugyan azon hitnek titkait, a' meg-világosított, meg-gyógyított, és sz. Lélek által meg-ujtított értelemnek okoskodásával, akarni meg-fogni és meg-érteni. Mert meg-foghattya, s meg-értheti. Ephes. 1. v. 18. Aét. 8. v. 36. 37. és. 16. v. 14.

VII.

Az hitnek titkai, először meg-tetrennek és meg-jelentetnek az égben és nem itt ez földön. Igyszoll a' Pá-pista.

Felelet. Ez a' mit mond, meg-nem álhat.

1. *Mert* a' hitnek titkai, a' mellyeket hiszünk allunk, nem meg-jelentetnek jövődöben, hanem immár meg-jelentetnek a' sz. Írásokban. Matt. 13. v. 11. Joh. 1. v. 18. Roman. 16. v. 25. 6. 1. Cor. 2. 7.

2. *Mert* azoknak meg-jelentése, nem az égben, hanem az égből ez földön lett, mint azelőtt azott helyekből meg-tetrik és Matt. 3. v. 17. és 7. v. 5. Johan. 6. v. 68. Ephes. 3. 9. 10.

3. *Mert* a' hitnek titkai, a' menyiben hitnek titkai, meg-szünnnek inkább az égben, mivel

hogy meg-szűnik a' hit, a' mint e' mi Pápistánk-is mondja. Mert ha nem léfzen az hit, a' menyiben hit, nem lehet az hitnek titka-is, a' menyiben hitnek titka. Az hit nem léfzen, mint a' Pápista-is a' következendő szamban meg-ismeri. Mert az hitvők, azokat, mellyeket midőn ez földön éltenek hittének, hogy holtok után meg-nyerik, immár akkor meg-nyerték.

4. Mert az égben az halál után, nem a' hitnek titkai jelentetnek-meg, azaz, tettzenek és láttatnak meg, hanem az reménlett dolgok és objektumok, mellyek nem láttatnak vala testiszemekkel, az halál előtt, ez földön.

VIII.

Az mint nyilvánossággal ugyan azon Apostol mondja. 1. Cor. 3. Mostan látunk tükör által és homályos beszédben, akkor pedig színről színré. Es alább. Mostan meg-marad, a' hit, a' reménység, a' szeretet, ez hármak. Mostan, ebben ez világban ez hármak, a' másikon pedig, egy dől maga a' szeretet. Mert ott a' hit és reménység ki-űrittetik, mint hogy nem léfzen azoknak a' dolgoknak valósága a' mellyeket reménlünk, azoknak argumentuma, a' mellyek nem tettzenek. Azért csak ezen a' világon kell a' hitnek titkai binni melly hit, nem az emberi értelemnek okoskodásából származik, és szereztetik, hanem a' min

mint Sz. Pál mondja. Az hit a' hallástól vagyó a' hallás pedig az Isten igéje által. Rom. 10. Így szól a' Pápista.

Felelet. Ezek a' fel-tett dologra, semmit nem használnak, és a' fel-tett czélt tellyeliséggel nem próbálják.

1. Mert az elő hozott helyen, semmi szó nincsen a' hitnek munkáiról, és annak titkairól, hanem a' dolgoknak ésméretiről, melly az égben nagyobb és világosabb léfzen, mint volt itt e' földön, a' mint ugyan ott ki-fejeztetetik. v. 9. és 12. Egyébaránt, ha a' hitnek munkáiról és titkairól volna, azt mondaná, hogy nagyobb léfzen az ő hiti az égben. Mert azt mondja, hogy mostan csak valamenyére vagyon benne az ésméret, akkor pedig fellyebben, léfzen a' mint tanittatik. Azt pedig, ez mi Pápistánk-is tagadja, midőn azt mondja, hogy a' hit és reménység ott ki-űrittetik.

II. Mert tükör által és homályos beszédben látni, semmi nem egyéb, hanem rész szerént és nem tökéletesen meg-világosítottottnak lenni, Isten felől és az Isteni dolgok felől, nem tökéletes ésmérettel birni, miképpen az 9. v. meg-mutatta: és nem az, hogy a' hitnek titkai, mostan nincsenek meg-jelentetve, hanem ez után fognak meg-jelentetni.

III. Mert maga ellen hozza, inkább elő.

mint maga mellett. Mert, ha az mint mondgya-
az hit ott ki-űrittetik, nem lesz en; nem lesz en-
azoknak a dolgoknak valósága, a melyeket re-
mélünk, s azoknak argumentuma, a melyet fejeztetik-ki, mint itt. A' Christus kenyér. v. 33.
nem láttatának; csak ez világon kell az hitne-
titkait hinni, mire, kell ott az hitnek titkainak
meg-jelentetni? ha ott nem kell hinni. Semmi
azért ezek a fel tett dologra nem használnak.

IX.

Ezeket fel-tévén, mikor on annak-okáért hal-
lod a' szent János Evangéliomának 6. részében
Az én testem bizonyétel, és az én vérem bizony-
ital: Ismet. A' kenyér, melyet én adok, az én te-
stem, melyet én adok e' világ életéért, hinne-
kell, és nem az értelemnek okoskodásával által é-
tened, és meg-fognod, hogy hogy lehessen az, hog-
az a kenyér légyen valóságossan a' Christusnak
teste. Így szoll a' Pápista.

Felelet. Ezt a' többi után semmi képpen nem
vethette volna igazság szerint.

1. Mert azoknak a' fundamentumoknak,
mellyeket fel-tett, egyike sem áthat-meg. El-
dőlt és el-romlott mindenik. El-dőltenek és el-
romlottanak a' Támaszok, mellyekkel támogat-
és erőfitye voltak azok.

II. Mert hinni kell ugyan embernek azokat
a' mellyek eleiben adattatnak ő néki az Evan-
geliumban,

de annak a' Szent Léleknek értelme sze-
a' ki eleiben adgya ő néki, melly gyakorla-
tofsággal, nem tulajdon képpen való szollásokkal
fejeztetik-ki, mint itt. A' Christus kenyér. v. 33.
35. 41. 48. 51. Ismét. A' Christus bárány. Joh. 1.
29: a' Christus víz. Joh. 4: a' Christus juhok-
nak a' tája: Joh. 10. v. 7. 9: a' Christus út és igaz-
ság. Joh. 14. 6: a' Christus szőlő. Joh. 15. 15:
a' Christus kőszikla. 1. Cor. 10. 4: a' Christus pa-
scha. 1. Cor. 5. 7: a' Christus oroszlán. Apoc. 5. 5.
Hidgye itt ugy ezeket, a' mint másoknak eleiben
írja hogy hidjék, és rekeszse-ki, vesse külön az
értelemnek okoskodását, ez mi Pápistánk; hidje
mondom, ugy a' mint hallja a' szent János Evan-
gelistától és szent Páltól ki-fejezve, tulajdon kép-
pen, s' betű szerént, és tagadni fogja, hogy a'
Christus Christus, ember, élő, érző; okos, légyen:
és téfzi s' csinálja őter, a' mint a' szok vannak,
delzkává vagy fává, a' mellyből szokott állani az
ajtó; accidensé, minémű az igazság; oktalanná,
minémű a' bárány, oroszlány; nem érezővé, miné-
mű a' víz; szőlő. kőszikla; nem élővé, minémű a'
Pasccha, út, igazság, ajtó, kőszikla, víz. Ezek mind
nem tulajdon képpen valók, és metaphoricumok,
hasonlatotság szerént mondattatnak a' Christurol
a' Sz. Lélek által.

III. Mert nem mindig kell hinni a' mellyek
mondattatnak, hanem először meg- kell érteni,
B3 meg-

meg-kell vizsgálni, ezbe kell venni, és akképpen
midőn jól meg-értettének, úgy kell jól hinni, a
Eunuchussal. Act. 8. 37. Beroeabeliekkal. Act.
17. v. 11.

X.

Hogy pedig, nem a Christus testének jegye a képe adattatott a Christus híveinek meg-enni, hanem maga a Christusnak valóságos teste, megpróbáltatik nyilvánossággal. Így szól a Pápista.

Felelet. A kérdésben forgo, s meg-probálandó dolgot, a midőn ilyen módon teszi-fel, nem jól teszi.

I. *Mert testi minden meg-külömböztetés nélkül, egybe zürve zavarva, és csonkán. 1. Minden meg-külömböztetés nélkül.* Mert meg kell vala-külömböztetni az évést. Ki-fejezvé, hogy nem a Christusnak valóságos teste. Annak-okáért, merő zürzavar az: nem adattatott meg-enni, vagy meg-évést, test szerént amaz, hanem ez. *Csonkán.* Mert ha a és testi szájjal. Mert azt mondgyuk, hogy a Christusnak valóságos teste, az az, annak érdeme adattatott a hívőknek meg-enni, vagy évést, lelki képen, a hitnek szájával, a hívének munkája által, úgy hogy, enni a Christusnak testét, és inni az ő vérét, ne egyéb légyen, hanem hinni Christusban, a ki-szenvedet és meg-holt, hit által az ő halálának és ki ontattott vérének érdeméért magának tulajdonát tenni, magára szabni és az

zál, mint lelki étellel és itallal, magát lelki képen táplálni. Azt mondgyuk ismét, hogy a Christus testének jegye, tudni-illik a Sacramentomi kenyér, adattatott a híveknek, meg-enni, vagy évést, testi képpen, a testnek szájával, a testi tulajdonképpen való évéstnek munkája által. De tagadgyuk hogy a Christusnak igaz, valóságos, és tulajdonképpen való teste, adattatott volna meg-évést, testi-képpen, testi-szájjal. Ezt kellene meg-probálni. *11. Egybe zürve zavarva.* Mert mind

a Christus testének jegye, mind maga a Christusnak teste, adattatott a híveknek az évést, a mint most mondam, de külömböző módon. Amaz a testiképpen, testnek szájával való évést; ez a lelki-képpen, a léleknek és hitnek szájával való évést, melly mindenik meg-lészen a hívektől, az Vratsorának, Sacramentomával való jól éléssége, hanem maga a Christusnak valóságos teste. Annak-okáért, merő zürzavar az: nem adattatott amaz, hanem ez. *111. Csonkán.* Mert ha a és testi szájjal. Mert azt mondgyuk, hogy a Christusnak valóságos teste, az az, annak érdeme adattatott a hívőknek meg-enni, vagy évést, lelki képen, a hitnek szájával, a hívének munkája által, úgy hogy, enni a Christusnak testét, és inni az ő vérét, ne egyéb légyen, hanem hinni Christusban, a ki-szenvedet és meg-holt, hit által az ő halálának és ki ontattott vérének érdeméért magának tulajdonát tenni, magára szabni és az

24.

a' meg-külömböztetések alatt, a' mellyeket előhozék imént.

I II. *Mert* arra a' fel-tett helyre nézván, és arrolszolván, mi-is ugyan azont mondgyuk. Johan. 6. v. 55. nem az ő testének jegyét, hanem magát az ő igaz testét, és véré, adta a' Christus az ő híveinek enni és innya. De miképpen? Immár megmondottam, hogy lelki képpen, hit által. *Mert* itt, enni a' Christus testét, és innya a' Christushoz; inni a' Christusban, mind egyet tészen mint az. 35. 54. v. meg-mutattya. Igen szépen mondgya ez aránt Augustinus, mint Lombárdus-is hozzá elő. lib. 4. dist. 9. *Mit* készited hasadat és fogadat? *Hidgy*, és érted. *Mert* hinni ő benne, az, enni e' kényeret. *A' ki* hisz en ő benne, eszi őtet.

XI.

Először azt kérdem tetőled. *Vallyon* az a' kényér, mellyet Christus Urunk, a' legutolsó varso-rában meg-áldott, meg-tört, és a' tanítványoknak adott, mondván: *Kegyétek és egyétek*, ez az én testem; *mellyt* éretteitek adattatik, Luc. 22. és az én vérem, *mellyt* éretteitek ki-ontatik, jegye volt avagy képe, a' Christus testének és vérének, vagy nem? Így szol a' Pápista.

I. *Felelet*. Erőssen vallyuk és mondgyuk, hogy, az a' kényér, jegye volt a' Christus mi érettünk adatta-

25.

adattatando testének: aza' bor jegye volt a' Christus mi érettünk ki-ontatando vérének.

I. *Mert* aza' kényér és bor, a' Christuson kívül voltak, azasztalon vagy táblán, a' melly körül le-telepedtenek vala, és nem a' Christusban. *Mert* a' Christus ülvén a' tábla vagy asztal mellett, s' kezeit ki nyujtván vette mindeniket, és vévén, adta másoknak. Matth. 26. 26. 27, &c. Annak-okaért az a' kényér, nem volt maga a' Christushoz természet-szerűen való teste, és az a' bor, nem volt maga a' Christushoz természet-szerűen való vére, tulajdonképpen. *Mert* ezek a' Christusban valának, nem a' Christuson kívül. A' Christus nem lehetett magán kívül.

2. *Mert* aza' kényér és aza' bor, mesterséggel csinált dolgok voltak. A' kényér a' sütőfőrtől vagy aszfzontól csináltatott, vízből, sóból, lisztből; a' tűznek erejével a' kemenczeben süttetett; és, vér, bor, tsont, tag, &c. nélkül való. A' bor hasonloképpen, a' meg-ért szőlőből, emberi szorgalmatosság által fatsartatott; hordóban vagy egyéb edényben töltetett; mellynek sepreje volt a' hordóban; élet nélkül való, &c. De ezek a' Christus természet-szerűen való testéről és véréből, tulajdonképpen, tellyességgel nem mondathatnak. A' Christushoz teste és vére nem olyan volt. Nemzet-tettének és születettének. Természet-szerűen valok, és nem mesterséggel csináltattak, voltak. Tehát.

B5

3. *Mere*

3. *Mert a' Tanítványok, a' Christushnak tulajdonképpen való teste és vére, azoknak a' fellyül meg-említett szoknak el-mondása után, nem vették, kezekbe nem fogták, sőt nem-is illették, annál inkább szájokba nem tették, fogokkal nem rágták, nem ették, né itták, a' miképpen tselekedtenek a' kényérrel és borral, mellyeket kezekbe vettek, el-vettek, szájokba tettek, fogokkal rágtanak, meg-ettek, s' meg-ittanak. Tehát nem maga az ő teste és vére volt, hanem azonoknak jegye, a' kényér amannak, a' bor pedig ennek.*

4. *Mert az a' kényér valósággal és tulajdonképpen meg-étetett, a' gyomorban onnan, a' bélleken, onnan a' ganéjlo részben, eresztetett, és az által osztán, tulajdonképpen ki-vettetett. Azóképpen az a' bor-is, valósággal és tulajdonképpen meg-itatott, a' gyomorban, onnan a' hojagban eresztetett, a' vesék által, és osztán tulajdonképpen, a' hojagból a' szemérem test által ki-borsátetott. Es így tovább egyik sem maradt fenn. De a' Christushnak teste és vére, ezeket nem szenvedték, hanem mindenik fenn maradt még a' táblától vagy asztaltól való el-távozás után-is, egész fenn és éppen, s' mostan-is meg-vagyó mindenik, ugyan azon lévén, a' melly akkor volt, és meg-marad a' Jesus Christushban, ki él mind örökké dicsőségessén.*

5. *Mert ha az a' kényér és az a' bor, a' Christushnak*

stusnak igaz, valóságos, tulajdonképpen és természet szerint való teste és vére volt volna, tehát az a' kényér és az a' bor-is, a' szűz Máriának méhéből jöttek volna e világra, annak a' vég vatsorának előtte, mint egy harmincz három éftendővel Bethlehembben; volt volna azoknak, élete, érzékensége, előállatsága, hufa, bőre, tsontya, erei, élet-erei, porczogoi, tagai, szőrei, szakállai, bajusza, haja, &c; tsokkal árultattanak volna el Judas Iscario testül; harmincz pénzen voltanak volna, el-adattatva a' Sidok eleinek, azon Judástól; meg-voltanak volna fogattatva a' Sidoktól a' kertben; a' vitéztől meg-voltanak volna kötötetve, s' el-vitettetve a' törvény házba. Annáshoz. Czapháshoz; tövis koronával voltanak volna megkoronáztatva; veszfővel meg-verettetve; arczul és nyakon tsapdostatva; pökökkel rutittatva; kereszt-fára fügesztetve; dárdával és szegekkel által szegezettetve; a' kereszt fárol le-vétetve; gyoltsban be-takartatva; koporsóban rétetve; harmad-napon meg-ditsóittetve; és immár a' boldog mennyországban volnának. Mert a' Christushnak teste és vére ilyen volt, és mind ezek illenek annak.

11. *Felelet.* Azt mondjuk hogy merő tétovázás, a' mit a' Pápista tselekezik. Meg-akarja mutatni és próbálni a' *trans-substantiatio* által állatozást, a' mint a' Titulusban fel-tette, sz. Ján. 6. részének. 55. verséből, s' azonban kérdését téveszt
amag

amaz textusrol. Matt. 26. v. 26. vagy hasonlórul.

XII.

Ha jegye volt vagy képe, tehát a Christus testének jegye és képe adattatott a balálra, és ontatott ki ti éretteitek. Így szoll a Pápista.

I. *Felelet.* Nem következik. Mert nem azt mondotta a Christus *A kenyér az én testem, melly kenyér (qui) ti éretteitek adatik: hanem, A kenyér az én testem (: az az, az én testemnek jegye :), melly test (quod) ti éretteitek adatik.* A *relativum pronomen*, melly magával hozza amaz *pradicatumot*; ti éretteitek adatik, nem a kenyérre, hanem a Christus testére nézés tartozik. Mivel hogy mind deákul mind görögül, a *neutrum genusban* vagon téve, minémű *genusu* a test-is, mind görögül, s mind deákul; s nem a *masculinum*ban, mellyben vagon a kenyér, mind görögül, s mind deákul. Hasonlóképpen a bor vagy pohár felől-is nem azt mondotta. *A bor vagy pohár, az én vérem, melly bor (quod) ti éretteitek ki-onnatik: hanem, melly vér (qui) ti éretteitek ki-onnatik.* A *relativum pronomen*, nem a jegyre, a borra, hanem a jegyzett dologra, a vérre, néz, a mint ugyan azon *constructio* meg-mutattya. Jóllehet azért, az a kenyér, mellyet a Christus az ő kezével az asztalról fel-vett; meg-áldván meg-tört; az ő le-telepedett

pedett tanítványinak meg-enni adott; és ezek szájakban tévén fogokkal meg-rágták, és meg-ettek, bizonyval a Christus mi érettünk adattatando testének jegye volt; és a bor, mellyet a Christus az asztalról, a pohárban az ő kezével fel-vett; meg-áldván az ő le-telepedett tanítványinak meg-innya adott; és ezek szájakhoz vivén le-nyeltenek, és meg-ittanak, bizonyval a Christus mi érettünk ki-onnatando vérenek jegye volt; mind-az-által nem a kenyér adattatott mi érettünk, és nem az a bor ontatott ki mi érettünk, hanem a Christusnak teste és vére, mellyeknek amazok jegyei valának.

II. *Felelet.* Ha szintén olly igen világosan, a Christus szavainak rendi, s folyása, a dolgot úgy lenni, a mint mondom, meg-nem mutatná-is, hanem arról csak halgatna, mind azáltal semmire kellő es nevetséges volna a következés, *consequencia*, s semmivel nem jobb ímeznél. Az álgylövés Onod vagy Szendrő várában, vagy egyebbütt valahol, jele az oda ki való falukat és jobbágyokat pusztító Töröknek. Tehát az álgylövés Pusztittya azokat. Tartoztald magad a nevetéstől.

III. *Felelet.* Oda fellyeb, az I. és IX-dik szakaszban, majd torka szakattáig azt mondotta, hogy a hitnek titkaiban, mint ebben-is a dologban, nem kell élni az értelemnek okoskodásával.

Immár

Immár pedig, arról el-felelkezvén, az érelemnek okoskodásával akarja fel tetti dolgát végben vinni. A' ki horgassat talál mondani, reá kell emlékezni.

XIII.

Tebát a' Christushnak a' keresztfán való meg-áldoztatása hasonlo volt az ő Testamentomi áldozatokhoz, mellyek ábrázolták és jedzették, a' Christushnak jövőendő áldozatgyát. Tebát az Abrahamnak Istentől leri ígéretek, még a' jegyek és ábrázatok alatt vannak, és be nem tellyesítették, mellyet mind-azáltal hogy a' Christushnak igaz híve mondgyon, vagy csak gondollyon is, rá-vul légyen. Ha pedig nem volt a' Christus testének jegye, az a' kenyér, és vérenek az a' bor: tebát igaz valóságos teste, és igaz, s' valóságos vére volt. Így szoll a' Pápista.

Felelet. Ezeknek a' consequenciáskáknak élete halála függ amaz helytelen consequentianak életétől, halálától, a' mellyet most minden erejétől meg-foszték. Melly, mint hogy egészfzen el-bomlék, szükség hogy ezek-is el-bomollyanak. Mert, mivel hogy meg-mutattam, hogy nem jegye a' dattartott halálra, és ontartott ki, mi érettünk a' Christ^o testének és vérenek, hané maga a' Christushnak igaz teste és vére; Annak-okáért a' Christushnak a' keresztfán való meg-áldoztatása, nem volt hasonlo az ő Testamentomi áldozatokhoz, mellyek

lyek ábrázolták és jedzették, a' Christushnak áldozatgyát. Annak-okáért az Abrahamnak Istentől leri ígéretek-is, nintsenek immár a' jegyek és az ábrázatok alatt, hanem immár be-telleyesítették. A' honnan, ha az a' kenyér, jegye volt a' Christus testének; és az a' bor a' Christus vérenek, tehát az a' kenyér és bor, né volt a' Christushnak teste és vére.

XIV.

Másodszor, a' jegynek állattya és tulajdonságai ezek, hogy a' jegy vagy ábrázat, alsobb rendű, nem olyan tökéletes, és kissé bőrsű légyen, a' jegyeztetett és ábrázoltatott dolognál. Így szoll a' Pápista.

1. *Felelet.* Ezek *Philosophia* és *Metaphysica* nélkül mondott dolgok.

1. *Mert* a' jegynek állattya, misége, (*quid-ditussa*) és *formalis ratio*ja nem az, a' mellyet ő rélzen, hanem a' jegyeztetőség, (*significativitas*:) vagy, hogy a' valamit meg-ésmérhető tehetségnek, *potentianak*, valamit jelenthessen és jelencsen, jegyezheessen és jegyezzen, a' mint a' *Metaphysicusok* tanították.

2. *Mert* lehet valami jegye másnak, a' melly mindazáltal nem kissébb tökéletességű, nem alsobb rendű, és nem kissébb bőrsű annál, a' minék jegye mint a' ki mondottázo, jegye a' gondolatnak, *conceptum*nak, de mind-azáltal nem kissébb töké-

tökéletefű, nem alsóbb rendű, és nem kisebb bölcsű az a' ki-mondott szó, a' gondolarnál. Mert a' gondolat, (hanem ha ki-mondatik:) tsupa elemétől függő dolog, (: *merum ens rationis* :) de a' ki-mondottszó, több s' fellyebb való.

2. Mert sok és számlálhatatlan dolgok vannak olyanok, a' mellyek kisebb tökéletefűek, alsóbb rendűek, és kisebb bölcsűek, más dolgoknál, de mind-azáltal, azért nem jegyei azoknak. Az Agyal, Ember, Eg, Föld, és mindenek, kisebb tökéletefűek, alsóbb rendűek, és kisebb bölcsűek az Istennél, de mind-azáltal nem jegyei az Istennek. Az ember kisebb tökéletefű, &c. az Agyalnál, de mind-azáltal nem jegyei az Agyalnak. A' szunyog, balha, béka, &c. kisebb tökéletefűek, &c. az embernél, de mind-azáltal nem jegyei az embernek.

1. Felelet. Olvátán, ha ugy-is? Tehát azért az a' kényér, és a' bor, a' mellyről mostan a' szó vagyon, nem volt a' Christus testének és vérének jegye? mivel hogy a' jegy kisebb tökéletefű, alsóbb rendű, és kisebb bölcsű, mint a' jegyeztetett dolog? sőt inkább. Igen bizonyos és világos dolog, hogy az a' kényér, mellyet Christus az utolsó vatsorakor, fel-vött, meg-tört, és tanítványinak adott, ismét az a' bor, mellyet azon vatsorakor fel-vett, és tanítványinak adott kisebb tökéletefű, alsóbb rendű, és kisebb bölcsű volt;

volt, a' Christus testénél és vérének magánál. Azért, avagy csak innenis világos, hogy jegyei voltak a' Christus testének és vérének.

XV.

Es, hogy meg szűnjék mindjárt jegy lenni, mihelyen az jegyeztetett dolog jelen leszen: és hogy nem gondolnak ofztan az után vele, hanem semmibe hányják az jegyet holott meg vagyon az jegyeztetett dolog. Így az, Szomszéd ember, az midőn az czegeger által, ugymint az el ado bornak jegye által, azzal a' borral való élésre el jutott, nem gondol többé s-tovább az czegegerrel, és nem keresi azt. Így szolla' Papišta.

1. Felelet. Azon eggy bordában szőtt ez az elebbivel.

1. Mert az jegynek allattya és *formalis ratioja*, nem ez, az mellyet télsen, hanem az mint meg-mondottam, az jelenthetőseg, vagy jegyeztetett dolog, hogy alkalmas legyen arra, hogy az valamit meg-esmerhető tehetségnek, *potentia*-nak, valamit jelentsen és jelenthessen, ugy mondyák az *Metaphysicus*ok.

2. Mert nem igaz, hogy az jegy mindjárt meg szűnjék, mihelyen jelen vagyon az jegyeztetett dolog: és hogy az után nem gondolnak semmit az jeggyel s' nem hájtának reá, midőn meg nyerték és bírják, az jegyeztetett dolgot. Mert

az környülmetélkedés régenten jegye vala az szö-
vetségnek. Genef. 17. v. 11. de mindazáltal nem
szűnnek meg, lenni, még akkor-is, mikor az szö-
vetséget az környül metelkedett éber, meg nyer-
te, elérte, és birta, hanem meg maradott, és jegy
volt az környül metelkedett embernek élete
fogytaiglan. Vgyan azon, az hitnek igazságának-
is jegye volt, minden hívőnek, mint az Abrahám-
nak-is. Román. 4. v. 11. de mindazáltal nem
szűnt meg, hanem meg maradott akkor-is, mikor
az hitnek igazsága meg volna az hívőben, mint az
Abrahambá-is. Azonképpé, az fűgének gyége, jö-
vése és levelecskeje, jegye az közel levő nyárnak.
Matth. 24. v. 32. de mindazáltal jelen lévén im-
már az nyár, mint jegyeztetett dolog, nem szűnik
meg lenni, az gyenge ágacska és levelecske, ha-
nem meg marad, erősebb és vastagabb leven, és
az nyarat inkább jelentvén. Így az Szivárvány, je-
gye az Istennék a szárazon élő állatokkal test szö-
vetségének. Genef. 8. v. 12. 17. mindazáltal
nem szűnt meg lenni az Szivárvány, jollehet az
szárazó élő állatok, azzal az Istennék szövetségével,
immár régtől fogva elnek. Így az czégér nem szű-
nik meg, hogy az el ado bornak jegye legyen, mi-
kor ember az bort meg találta, és immár azt id-
dogallya. Így az Vőlegénnek és Mennya szfzony-
nak, gondgya vagyó, az ő köztők levő hazaságbe-
li meg eggyezésnek és szeretetnek jegyre, az
gyűrű-

gyűrűre, keszkenőre, jegyben adott ruhara, jo-
szagra, és hasonlokra, mellyeket egymásnak adta-
nak, és azokat nagyra becsülli, ha szinten immár
jelen vanis, meg vagyon is, az hazaságbeli meg
eggyezés, és szeretet. Vallyon, ha c' Papistának
adattatnék az Császártól egy arany Kulcs, ugy
mint ő felsége Tanácsfőjává való letelnek jegye,
nem gondolna azzal, sem mire becsülné azt, sem-
mibe hájtanáé azt, midőn már ő felségének Ta-
nácsfőja volna?

2. *Felelet.* Meg nem engedem ugyan, de ha
meg engednémis, hogy azok az mellyeket elő ho-
zott, igazak és erősek, semmit mindazáltal az fel-
tert czelra nem használna. Mert azok illenek, nem
minden jegyekre, hanem csak nemellyekre, mel-
lyek mondattatnak *typus*oknak, példázatoknak.
A' példázatok *typus*ok olyan jegyek, az mellyek
minden erejektől meg fosztatnak, meg szűnnek és
el töröltetnek, í nem becsültetnek nagyra, el jö-
ven az dolog, mellyet példázatanak és abrázolta-
nak. s' az mellynek typusi példázati voltanak.
Miképpen, az Christus Jესusnak személyet, álla-
pattjat, tisztit, cselekedetit, szenvedesit, ajánde-
kit &c. ő Testamentomban abrázoló példázatok,
mellyek kiváltképpen az Moses ceremonias tör-
vényében tétettettek le, el töröltetnek, el jö-
vén a' Christus, ki azoknak teste és valósága volt.
Hebr. 10. v. 1. Colof. 2. v. 14. 15. 16. 17.

36.

De az kenyér és bor, az Úr vacsorájának Sacramentomában, az mellyekről most szollanunk kell nem *typusok*.

3. *Felelet.* Semmiképpen nem következik. Az jegy mindjárt meg szűnik lenni, mihely jelen vagyon az jegyzetett dolog: és semmi hajtatik, semminek becsültetik, midőn meg vagyon az jegyzetett dolog, tehát az a kenyér, és a bor, az utolsó vacsorában, nem volt az Christus testének és vérenek jegye. Mert az az meg ett kenyér, és az az meg itt bor (*in individuo*): az melly ott volt, meg szűntek lenni, és azzal az uttal az Tanítványok, kiknél meg volt, és kik hitkének szájával, ettek és ittak az Christusnak testét és vére, nem gondoltanak azokkal, noha annak után, életeknek végeig, az kenyerre és borra, hasonlo dologban, hasonlo végre, hasonlo módon hasonlo tisztben, hasonlo *usmiban* és tekintetben igen nagy gondgyok volt, amaz szerént. Luc. 22. v. 19. 1. Cor. 11. v. 24. 25. 26.

XVI.

Immar bizonyos dolog az, hogy az ő Testamentomban, mind az Isten fiának testében való eljövese, és a keresztfán való meg aldoztatása mind az ő testének az Úr vacsorájában való valóságos jelen lété, sok és külömb külömb fele jegyekkel, meg volt jegyezterve és példázattal, melly

37.

jegyek és példázatok, eljövén az jegyzetett és példázattal dolog, az az, maga az Christus, meg szűntek, ki írultak, és el multanak, mint az arnyek. Mert az arnyeket elűzi az valóság. És a miképpen, minden ő Testamentomi ábrázatok és jegyek, mellyek jedzettek az Christusnak jövendő meg aldoztatását, meg szűntek, azonnak jegyei lenni, végben menven az Christusnak valóságos meg aldoztatása az Keresztfán, így hasonloképpen, azok is az ábrázatok és jegyek, mellyek az Christus testének valóságos jelen lété, ábrázoltak az kenyerek és bornak színei alatt, meg szűntek annak jegyei lenni. Így szoll a Papista.

1. *Felelet.* Meg engedjük, hogy az Isten fiának testben eljövese, halála, és keresztfán való meg aldoztatása, sok és külömb külömb fele jegyekkel és példázatokkal, meg volt az ő Testamentomban ábrázoltatva, mellyek az Christus eljövén, és az ő halála végben menven, meg szűntek. Mert. Coloss. 2. v. 17. De tellyeséggel tagadjuk, hogy az Christus tulajdonképpen és természet szerént való testének, vérenek valóságos, és hely szerént való jelen lété az Úr vacsorájában, az kenyerek és bornak színe alatt, (nem hogy sok és külömb külömb fele:) de csak egyetlen egy jeggyel is, jegyzetett és ábrázoltatott volna.

1. *Mert az a Christus testének és vérenek, az*

C 3

kenyer-

kenyernek és bornak színe alatt való, valóságos jelenlete, semmi nem egyéb, hanem csupadon csak a költői dolog, valóságtól üres, melly gondolatot el kétfőre, az Petrus Lombardusnak, ki *Mysterium Sententiarum* nak mondattatik és Christus Urunk után, I 145. esztendő tájban élt, ideje után. Nem jegyeztetett annakokaért, semmi jeggye az ő Testamentomban.

2. *Mert* az, a' mit az ő Testamentomi jegyek és ábrázatok, (mellyek valami Új Testamentomban léendő dolgot jegyeztenek.) ábrázoltak és jegyeztetnek, az Christus. Colof. 2. v. 17. *De* az Christus testének, valóságos jelenlete az Úr vacsorájában, nem Christus. Tehat.

2. *Felelet.* Meg nem engedem ugyan, de meg engednem is, hogy az a' Christus testének valóságos jelenlete az Úr vacsorájában, valamely jeggyel ábrázoltatott volna, mindazonáltal nem következik hogy az a' kerekded ostja, vagy kenyér és bor, azoknak az fellyül meg említett szoknak elmondása után, által állatoznék, vagy állattja szerént tétetettnek Christusnak teste és vérévé. Mert más, jelen lenni az Úr vacsorájában valóságosan; más az kenyérnek lenni: Christusnak igaz és tulajdonképpen való teste; és bornak, Christusnak igaz és tulajdonképpen való vérévé. Hiszszük, hogy az Christusnak teste és vére, valóságosan jelen vagyon az Úr vacsorájában.

Sacramentomában, és nem csak tétzőképpen, de. 1. Az hitnek és nem a' fognak, a' léleknek nem a' testnek, lelki jelenlétellel. 2. Sacramentomi módszerént, az mennyiben mutattak azt, az szemünk eleiben vettett dolgok. 3. Erejének jelenletevel, az mennyiben annak gyümölcsét hitünk által, az miszívünkben vesszük.

XVII.

Holott immár a' Christus, az ő testének és vérének nem jegyeivel, hanem igaz és valóságos étellel és itallal akarta az ő híveit meg elégiteni, amaz szerént. *Az én testem bizonyít, és az én vérem bizonyítal.* Johan. 6. Így szolla' Páris.

1. *Felelet.* Nem igaz, az mit alattomban felszén, mint ha az Christus régenten, tudnillik az ő Testamentomban, minek előtte az testben eljőne és meghalna, az ő testének és vérének csupán csak jegyeivel, és nem igaz és valóságos lelki étellel és itallal, elégitette volna meg az ő híveit. Mert azokatis, ugyan azon igaz és valóságos lelki étellel, ugyan azon igaz és valóságos lelki itallal elégitette meg, az mellyel minket Új Testamentomi híveket, az ő kiadattatása, és testben eljövése után. Ugy tanít Sz. Pál. 1. Cor. 10. v. 3. 4.

2. *Felelet.* Christus Urunk, minketis Új testamentomi híveket, ugyan azon igaz étellel, és ugyan

igazítással akar meg elégeteni, az mellyel őket. Mert ugya az ő lelki ételt és italt eszizük és iszizük, az mellyetők, az mint Sz. Pál tanítja az elő hozott helyen. 1. Corint. 10. v. 3. 4. Valamiképpen azért azoknak, midőn Sacramentom gyanánt a hufveti bárányt meg ettek, nem volt az hufveti bárány, maga az Christusnak igaz, természet szerént és tulajdonképpen való teste, hanem annak jegye; és az víz, a mellyet ittanak, nem volt maga az Christusnak igaz, természet szerént és tulajdonképpen való vére, hanem annak jegye. Ugy minekünkis ma az kenyér és bor. És a miképpen akarta Isten, hogy azok, akképpen, az testnek szájával, testi képpen bevett báránynak és viznek jegyei alatt, egyék és igyák az jegyeztetett dolgot az Christusnak testét és vérét, az hitnek szájával, lelkiképpen, akképpen akarja, hogy mi is ma ugyan azonokat, az testnek szájával, testiképpen bevett kenyérnek és bornak jegyei alatt, együk és igyuk, az jegyeztetett dolgokat, az Christusnak testét és vért, az hitnek szájával, lelkiképpen. Azon módon akar azért minket is meg elégeteni. Mert a mi lelki ételünk, és a mi lelki italunk, mind egy azoknak lelki ételével és azoknak lelki italával, tudniillik az Christusnak teste és vére.

3. *Felelet.* Christus Urunk, minket Ur Testamentomi hiveket, né az ő testének és vérének jegyeivel

az kenyérrel és borral elegit meg, hanem magával az ő testével, és vérével az az, az ő mi érettünk, bűneinknek bocsanatijára, meg törettetett testének, és ki ontatott vérének érdemével. Csak hogy nem az testben, erre az testi életre, az testi szájának által, és a testi évés és ivás által: hanem az lélekben, az örök életre, az hitnek vagy léleknek szájának által, és a lelki évés és ivás által. Az jegyeket az testnek szájával vészizük. Az jegyeztetett dolgot, a léleknek szájával. Az kenyeret és bort, a testnek szájával, testi képpen. Az Christusnak testét és vérét, az léleknek szájával hittel, lelki képpen.

4. *Felelet.* Nem igaz az, hogy azok, a kik a kenyeret és bort, mint az Christus hit által vevendő testének és vérének jegyet, a testnek szájával, testi képpen eszik, és iszizák, csak az jegyekkel elégettetnének meg, csak pusztá jegyeket vennének,

1. *Mert* noha a testnek szájával testiképpen, csak a jegyeket eszik és iszizák, de mindazáltal egyszers mind, az léleknek szájával, lelkiképpen, az jegyeztetett dolgot is eszik és iszizák.

2. *Mert* azok az jegyek; nem meztelen pusztá jegyek, hanem, 1. Jegyző. 2. Kiado. 3. Reánk szabo. 4. Meg peccsélő jegyek.

XVIII.

Es miképpen Sz. Pál Gal. 5. el hívén, hogy

az körülmetélkedés, mint az Új Testamentomban leendő keresztségnek, ő Testamentomban való jegye, el töröltetett, az Christus hivatól: mond. Jme én Palmondom tinek, hogy ha körülmetélkedtek, az Christus tinek nem fog használni. Mint ha ezt mondaná, ha mégis a jeggyel akartok élni, az jegyeztetett dolog jelen levén. Azonképpen én is azt merem mondani azoknak, az kik az Christus testének és vérének csak jegyeivel akarnak élni, hogy azoknak az Christus nem fog használni. Mert maga Idvezítőnk bizonyítja ezt. Johan. 6. Bizony bizony mondom tinek, ha nem észitek az embernek fiának testét, és nem iszjátok az ő vért, nem leszén életetek ti magatokban. Nem azt mondja. Hanem észitek az jegyet. Így szolla Papista.

1. Felelet. Az körülmetélkedés soha sem volt, az Új Testamentomban leendő keresztségnek jegye. Sz. Pál mondja sem azt. Mert képtel dolog módani, hogy az azért szereztetett, hogy az Új Testamentomban leendő Sacramentomnak, tudniillik az Keresztségnek jegye legyen. hanem jegye volt az hitnek mélységének. Rom. 4. v. 11. és *typusa* példazattja az Christusnak. Col. 2. v. 17.

2. Felelet. Sz. Pál nem azért mondja hogy az Christus nem fog használni azoknak, kik az Új Testamentomban körül akarnak metélkedni, hogy az körülmetelkedés csak jegye volt, az
már

már jelen levő Keresztségnek, az mint nem igazán felteszi: hanem azért, hogy az körülmetélkedés az Christusnak *typusa*, példazattja volt, s' az ceremoniás törvénnek része. Es ahoz képest, ha meg tartatnék az a példazat, és ceremoniás törvény, nem hinné ember, hogy az Christus mint *antitypus*, példaztatott dolog el jött volna, és az ceremonias törvényt el törölte volna. *Matt. 11. v. 13.*

3. Felelet. Meg engedjük, hogy azoknak, kik az Christus testének és vérének, csupán csak jegyeivel akarnának élni, nem használna a Christus. Mert az a kenyér, és az a bor ő magában, az mennyiben kenyér és bor, mit használ az idveségre. De tagadjuk, hogy mi, kik az kenyeret és bort az Urnak vacsorájában, úgy veszfűk, mint az Christus testének és vérének jegyeit, csak az jeggyel akarnánk élni. Mert az midőn azokkal az jegyekkel, az testi éves és ivás által akarunk élni, akarunk egyszer s mind, még pedig elsőképpen, és leg főképpen az jegyeztetett dolgokkal-is, az Christus testével és vérével, azaz, annak érdemével élni, az lelki éves és ivás által, mellyről szoll Christus. *Johan. 6. v. 53.*

4. Felelet. Christus Urunk, azért nem mondja: ha nem észitek az jegyet. Mert nem szoll az testi, szájjal való, évesről, hanem az lelkiről. Az Ur vacsorájának Sacramentomáról sem, hanem az lelki

lelki ételről és italról, mint oda fel, az. 1. Számban, bőven meg mutogattam.

XIX.

Az Christus testének pedig és vérének, az kenyérnek és bornak szine alatt való, valóságos jelenlétének, jegyei és abrajai, az ő Testamentomban különb-külömb felek voltak. Így amaz hamu alatt sült kenyér. 3. Reg. 19. v. 5. 6. 7. A Profeta jegyezte az keresztyen lelket: az az, erős étel, azt az ételt, mellyről mondja Christus. Joh. 6. v. 55. mellyel élvén az keresztyen lélek meg erősítettvén és bátorítottván az Isten parancsolatainak életében, miglen jut az Isten hegyére, az az, az égbe. Azért is hivattatik az Christusnak igaz Ecclesiájában, ez az csudálatos Sacramentom, uti költésének. Másodszor, hasonloképpen az Christus testének jegye volt amaz hamu alatt sült kenyér. Judic. 7. v. 13. Az Madian, az Jsraelitáknak ellensége, jegyezte az ördögöt, az Christus hiveinek ellenségét, kik ebben az életben viaskodván az ördöggel, erősítettvén és fel-fegyverkezettvén az kenyérrel és borral, melly az égből szállott alá. Johan. 6. meg-győzik az ördögnek minden alnokságát, és annak az kenyérnek erejével, győzedelmeskednek az ördög ellen. Harmadszor, hasonloképpen, az Christus testének jegyei valának, amaz

szent

sz. kenyerek az ő Testamentomban, mellyeket az Istennek Papja, az Achimalek. 1. Reg. 21. nem akara Davidnak adni, ki azokat kéri vala, valamig elsőben őtet nem assecurala, s meg nem biztaltá, az ő tisztasága, és az ő vele levő másoknak tisztasága felől. Negyedszer, amaz Manna, mellyel Isten az Izraelnek népét táplálta az pusztában, és az melly, akár nagyobb, akár kisebb meretekkel szedettetett, de egygyárant elegendő volt az szedőknek, nemde nem jegye volt az Új testamentomban élendő Christus testének? Igenis. Mert olvasd meg sz. Pál. 1. Cor. 10. egészen, meg találod ott ezeket az szokot. Mind ezek pedig, példában történének rajtok, mellyről, hadd meg, mit mond Christus. Joh. 6. 49. 51. és fellyebb. v. 50. Így szoll a Pápista.

1. Felelet. Nem, igaz hogy ezek vagy mind együtt, vagy külön valamellyik, jegyei voltak volna, a Christus testének az Vvacsorájában, valóságos, és pápistai jelenlétének. Mert ezek ugy mint merődön merő költőket dolognak, nem lehet, s nem is kellett, semmi jeggyel jegyezteni; nem is jegyeztetett, a mint oda fellyebb megmutattam, az. XVI. számban, az. I. feleletben.

11. Felelet. Jollehet a Manna, és a fel-tételnek kenyerei, typusi, példázati voltak a Christusnak, tanítván, hogy a Christus az ő hiveinek, idvességes étel, az, mind-azáltal a hamu alatt sült

• kenyér

kényér melly Ilyéfnak küldetett, és amaz árpá kényér, mellyet a' Madiánita látott álmában, nem voltanak jegyei és példázati azon Christusnak, hanem ha ki akarmir akar állatni akar miből, és akarmi botból bérérvát akár tsinálni, mint ez a' Pápista, ki azokat a' trefás allegoriakat tsinállyá Origenes modgyára.

III. *Felelet.* Ha szintén mind azok, jegyei és példázati voltanak volna is a' Christusnak, mindazáltal nem következnek, hogy a' Christus valóságos, igaz testének és vérének, az V. vacsorájában valóságos és helybéli jelen létének jegyei voltak volna. Mert igen sok dolgok valának, olyanok, a' mellyek mondattattanak, és valósággal voltak, a' Christusnak példázati, mint Isák, Sámson, János, Dávid, Salamon, Láda, Fő pap, Láda födele. Oltár &c. de a' Christusnak, a' kenyérnek és bornak színe alatt, test szerént való jelen létének jegyeinek az V. vacsorájában, még a' Pápisták magok sem mondhatták.

IV. *Felelet.* Aza' hely mellyet az. I. Corint. 10. részből elő hoz, az ő részére semmit nem használ, a' mint ide alább. az XXII. számban, (holott ismét elő hozza,) meg fog tétteni.

XX.

Imár ismét azt kerdek te tőled. Hogy ha az a' kenyér, mellyet Christus az utolsó vacsorában, meg-áldván meg-törvén, és ezt mondván. Ez

az

az entestem, melly ti érettekek adatik, adott, olyan jegy és ábrázat volté az minémű jegye volt a' Manna, és a' több ő Testmentomi előszámlált jegyek. Így szól a' Pápista.

I. *Felelet.* Olyan és né olyan. 1. *Olyan volt az jegyzett dologra és állattára nézve.* Mert az ő Christust jedzi vala, mellyet a' Manna, tudni illik azt az igaz lelki és idvességes ételét a' hűvek lelkének, azt a' mennyei kenyeret, avagy a' menyből le szállott kenyeret mellyről. Johan. 6. 2. *Olyan volt tiszte és hivatalyára nézve.* Mert a' kényér, is arra czeloz vala, hogy légyen a' Christus testének jegye és Sacramentoma, mint szintén a' Manna. *Nem olyan 1. a' jedzésnek modgyára nézve.* Mert ez a' kényér jedzi vala a' már ki-adattatott Christust, de az Manna a' ki-adattatandót. 2. *az ő közel való nemére nézve.* Mert ez a' kényér, rend szerént való jegy, de a' Manna rend kívül való volt. 3. *idejére nézve.* A' kényér az V. Testamentomban, a' Manna az ő Testamentomban, &c.

II. *Felelet.* Olyan misül ki belőle, akár olyan akar nem olyan? Mert meg-mondottam, és meg-mutattam, az elébb, az XXI. számban, az, 2. 3. feleletben, hogy jegye és példázattya volt ugyan a' Christusnak, de nem a' költött transsubstantiationnak, által állatozásnak, vagy a' Christus testének, valóságos és hely szerént való jelen létének az V. vacsorájában.

XXI.

XXI.

Nem mondhatod, hogy olyan jegye volt volna. Mert maga a Christus igen nagy különbséget tesz a Manna között, és a kenyér között, melyet ő adott, mikor azt mondja. A ti anyáitok ötésk a Mannát, és meg-bolcsanak, de a ki eédiet a kenyeret, meg nem hal, és a ki eszi a kenyeret, él mind örökre. Ithon melly nagy a különbség. A Manna meg nem oltalmazhatott az örök haláltól. A Christusnak kenyere, vagy a Christusnak teste, meg-oltalmaz az örök haláltól. A Manna meg nem oltalmazhatott, mert csak jegy vala. A jegy pedig, mindenkor kisebb tökéletességű a jegyeztetett dolognál. Így szól a Pápista.

1. Felelet. Mondhassamé vagy ne, és miképpen mondhasam, ez előbb, az xx. számban, az 1. feleletben, elég világosan meg-tettzett.

II. Felelet. Az a különbség, melyet a Christus szavaiból költ, semmit sem árt. Mert vagy az, nem ama külső manna között, melly az Izrael népének adatott a pusztában; és a külső kenyér között, melly az utolsó vatsorában meg-áldatott, meg-tőretett; és adattatott: hanem a Manna között mint külső jegy között, de a lelki kenyér között, melly hasonlatosság szerént mondattatik, tudni-illik a Christus, vagy a Christus teste között

zött, mint belső jegyeztetett dolog között. Mert egy néhányszor meg-mondottam, hogy nem a Sacramentumi, hanem a lelki kenyérről vagy az a szó, ebben a szent János 6. részében. Látod oda-fel, az 1. és xvi. 1. számban, az 4-dik feleletben.

XXII.

Ha azért nem olyan jegy volt az a kenyér, az utolsó vatsorában, a minémű volt a Manna, tehát minden bizonytal, az a kenyér, Christus teste vols, és az a bor, Christus vére. Így szól a Pápista.

1. Felelet. Azt feleltem, hogy olyan volt, az jegyeztetett dologra, és tisztire f-hivatállyára nézve, az X X. számban, az 1. feleletben.

2. Felelet. Semmiképpen nem következik. Egy jegyeztetett dolognak egy jegye, nem mindenekben olyan, minémű azon dolognak másik jegye. Tehát az, maga az jegyeztetett dolog. Az keresztségnek vize, nem mindenekben olyan jegye az Christus vérének, minémű volt az környúl metelkedés; Tehát az keresztségnek vize, maga az Christusnak valóságos és tulajdonképpen való vére, és nem víz. Micsoda ez?

3. Felelet. Ha az a következési jo volna, ugyanazonnak ereje által, ennek is meg kellene állani. A Manna nem olyan jegye volt az Christus testének, az minémű volt a kenyér az végső

vacsorában. Tehát az Manna az Christusnak, igaz, valóságos, és tulajdonképpen való teste volt. Az húsveti barány nem olyan jegye volt az Christusnak, mindenkben, az minemű a kenyér az Vég vacsorában. Tehát az húsveti barány, maga az Christus tulajdonképpen. &c.

XXIII.

Es innen vagyon, hogy az Sz. Pál, szólván az ő Testamentomi lelki ételről és italról, azt mondja: Mindezek pedig példában történetek rajtok: szolván pedig, az Új Testamentomi ételről és italról, mellyel az Christusnak hívei legeltetnek, azt mondja ugyan ott. Az áldásnak pohára, mellyet meg áldunk, nemde nem az Christus vérének közlése? és a kenyér, mellyet meg zörünk, nemde nem az Christus testének közlése? Jhon az Sz. Pál, nem azt mondja, hogy testének jegye, és vérének jegye. Így szól a Pá-pista.

1. Felelet. Sz. Pál, nem mondja, hogy az ő Testamentomi híveknek lelki étel és itala történet ő nekik példában, hanem mondja azokat az büntetések és szomorú eseteket, mellyekről emlékezet vagyon, az 5. 8. 9. 10. versekben, mellyek az ő úgyá ott meg élített bűneikért példabá-esének és történetek őraitok, azaz, hogy példák lennének minékünk, né arra, hogy kövessük, hanem arra, hogy kerüljük. Nem követendő, ha-

nem

nem kerülendő példák, az mint az 6. és 11. versek meg mutattak. Így magyarázza ezt Bannes, nagy Papista-is, in Thomam. par. 1. quast. 1. art. 13. Azt mondja ugymond, hogy példában este-nek rajtok a büntetések, az az, a mi példánkra.

2. Felelet. Az hogy, példában történetek rajtok nem azt téfzi, hogy az jövőendő Christus testének és vérének, csak csupa jegyeit éttek és ittak, az miképpen Bannessel, azzal a nagy és tudos Pá-pistával együtt meg mutarám.

3. Felelet. Semmiképpen nem következnek, ha szinten meg engednem is azt az értelmet, noha mindazáltal meg nem engedem. A lelki étel és ital, példában esett az ő Testamentomi híveknek. Tehát az kenyér az utolsó vacsorában, a Christusnak igaz, valóságos, és tulajdonképpen való teste volt: és a bor, igaz valóságos, és tulajdonképpen való vére.

4. Fel. Sz. Pál még álmában sem látta azt a kü-lömbféget az ő és Új Testamentomi hívek között, hogy amazok csak tsupán jegyét vették a Christus testének és vérének, mint egy csupán példában; ezek pedig az Christusnak magát az ő valóságos testét és vérét, az példán vagy jegyen kívül. Szolván, mindenik helyen az testi szájjal való évestől és ivástól. Hírvan költött dolog azért az az, 1. Cor. 10. v. 3. 4. Johan. 6. v. 43. Act. 15. v. 11. ellen.

5. Felelet. Sz. Pál, az áldásnak poharát, az

D 2

Chri-

Christus vérének velünk való közlésének, és a kenyeret, mellyet meg törünk az Ur testének velünk való közlésének mondja, azon módon értelemben, mellyel Christus, a Vacsorának szentek előtt, az kezében vett kenyeret, ő testének, az bort ő vérének, tudni-illik nem-tulajdonképpen és Sacramentomi mód szerént. Sacramentomi szollással azért téven, hogy jegye és Sacramentoma annak, Augustinusnak az ő jeles mondasá szerént. Ki advers. Adimant, Manichaeum. c. 11. mond: *Nem sajnálotta az Ur azt mondani. Ez az én testem, midőn az ő testének jegyét adná.*

6. Felelet. Nem mondja sz. Pál: a testnek jegye, a vérnek jegye, tehát azt mondgya, hogy maga az velünk való közlés, maga az test, maga a vér tulajdonképpen; nem jó következtetés. Mert mivelhogy Sacramentomi mód szerént és nem tulajdonképpen mondgya, színtén annyit teszzen mint ha jegyét mondaná. Nem mondgya, hogy az kenyér szikla volt az Christusnak jegye; hanem, az kenyér szikla vala az Christus. 1. Corint. 10. v. 4. Tehát az Christust tulajdonképpen mondotta annak kenyér sziklának, melly az pusztaban volt, élet, mozgás, érzékénység és okoság nélkül. Nem mondotta. 1. Corint. 11. v. 25. A Pohár az Új Testamentomnak jegye. Tehát tulajdonképpen mondotta, hogy a pohár minden bizonyny az Új Testamentom. Nefze melly szépen fut az a barlang consequentia.

XXIV.

Es. 1. Corint. 11. részében is azt mondja: *Valaki ejéndi e kenyeret, és ijandja ez Urnak pohárát méltatlan, vétkezik ez Ur teste és vére ellen. Hapedig sz. Pál, csak jegynek értette volna azt a kenyeret, és pohárt, azt kellett volna mondani, vétkezik az Ur testének és vérének jegye ellen. Így szoll a Pápista.*

1. Felelet. Az fellyebb való hatodik feleletnek, az elébb való szám alatt, itt is helye és ereje vagyon.

2. Felelet. Nem következik semmiképpen. Mert az a vétke vagy vétkezés, nem az Christus testének test szerént, s szájjal való éveléssel, mely nem volt, nincsen és nem lesz, sohol; nem is az Christus vérének test szerént, s szájjal való ivásából, melly nem volt, nincsen, és nem lesz sohol, származik és ekkor: hanem az sz. jegyeknek méltatlan traktálásából, azokkal méltatlanul s illetlenül való bánásból, és azoknak profanálásából, meg mocskolásából. Mert Christus Urunk, azokat az ő testének és vérének sz. jegyeit, úgy hatta minékünk, hogy azokkal szentül és isteni felelemmel éllyünk, bányunk, mellyet midőn az méltatlanok, szenségtelenek, és hitetlenek, nem cselekednek, igaznak itili Christus Urunk, hogy azoknak az jegyeknek illetlenül képpen

képpen való profanálásaért, meg mocskolásaért, bocsát allyon, mint ha az ő testén és véren esett volna. Mert az ő testének és vérenek jegyeiről, magára haramlik az profanálás, és meg mocskolás.

3. *Felelet.* Az kik eretnekiségben esnek, meg nekutanna egyszer meg világosítottatnak, és meg kóstolták a mennyei ajándékot. Heb. 6. v. 4. 5. 6. nem illetik az Christust test szerént, nem eszik a Christusnak testét, testiképpen, vagy testi szájjal, és nem iszik az Christusnak vére testiképpen, vagy testi szájjal, mindazáltal vétkezhetnek és vétkeznek az Christusnak teste és vére ellen, mi vel hogy mondattatnak az Christust meg felszítani és gyalázzal illetni, vagy gyalázatra adni, ugyanott, és a 10. résznek. 26. 29. versében ötet meg tapodni, és az szövetségnek véreért semminek alítani. Így itt is, az sz. Pál elő hozott helyén, jól mondattathatnak az Christus teste és vére ellen vétkezni, azok, az kik az Úr vacsorájában méltatlanul eszik az kenyeret, és iszik az bort.

XXV.

Mert nem is vádoltathatik azzal, hogy vétkezett az jegyeztetett dolog ellen, az, a ki vétkezik az jegy ellen. Az miképpen példának okáért senki nem mondhattja okossan: hogy Péter meg gyalázta a Jánosnak el adó borat, abból, hogy

meg gyalázta az czégért, mint az el adó borának jegyét. Így szol a Pápista.

1. *Felelet.* Immár meg mutattatott, az fellyebb való számban, az 2. 3. feleletben, hogy vádoltathatik azzal, hogy vétkezett az jegyeztetett dolog ellen, az, a ki vétkezik az jegy ellen.

2. *Felelet.* Az a ki vétkezik az Császárnak vagy Királynak, közönséges helyen fel függesztett függő pecsétés levele ellen, tudva s akarva, le szakasztván, öszve metélvén, szaggatván, és lábai val tapodván, vagy az pecsétit meg vesztegetvén: Avagy az Császárnak Királynak, Fejedeleme- nek képe ellen, azzal méltatlanul bánván, pökdösvén, öklödvén, &c. nemde nem vádoltathatik e azzal, hogy vétkezett, maga az Császár, Király, Fejedelem, ellen, noha magát az Császárnak, Királynak, Fejedelemnek személyét soha sem illette, sőt soha nem is látta? Nyilván úgy tiltetik, tartatik, hogy az olyan az Császár, Király, Fejedelem ellen vétkezett. Mert az a függő pecsétés levél aza pecsét, és kép, jelentette s jedzette az Császárt, Királyt, Fejedelmet. Add-hozzá, itt, az fellyebb való 24. számban le-tett, 3. feleletet.

3. *Felelet.* Az Úr vacsorájának Sacramentó- mában, senki nem vétkezik az jegy ellen, méltatlanul éven és iván azt, úgy hogy egyszer mind ugyan akkor, ne vétkezzék az jegyeztetett dolog,

az Christus teste és vére ellen-is. Mert az jegy ezeket jelenti. Es azért eszi méltatlanul az kenyéret, és iszja az bort, az Vrvacsorájában. Mert im már vétkezett a Christus ellen, az ő hitetlenségével.

4. *Felelet.* Az eladó bor czégérének, és az Sacramentomi jegyeknek az kenyérnek és bornak, nem egyenlő mi volta. 1. A' czégér csupán csak jelentő jegy. Az kenyér pedig és bor az Ur vacsorájában, nem csak jelentő, hanem emlékeztető, bizonyosítató, megpecsételő, kiadó, reánk szabó, jegyis. 2. A' czégér, jegye nem szent, és Isteni dolognak, minémű az közönséges bor. Az kenyér pedig és bor az Ur vacsorájában, szent és Isteni dolognak, az Christus testének és vérének, annak érdemének. 3. A' czégér, csupán emberi szerzeményből való jegy. Az kenyér pedig és bor Isteni szerzeményből való. 4. A' czégér, sokszor rossz dolognak is, ugymint rossz bornak jegye. Az kenyér pedig és bor az Ur vacsorájában soha sem

5. *Felelet.* Az János borának czégére, gyaláztathatik Pétertől: vagy az mennyiben czégér, magában, tekintet nélkül, nem nézván s' czélozván az eladó borra, melly alatta vagyon; és ekképpen nem gyaláztatik az János bora: avagy az mennyiben ilyen vagy amolyan bornak jegye, nézván és czélozván a borra, melly alatta vagyon, és ekképpen gyaláztathatik az János bora. Mert midőn Péter, rosznak mondja ezt az czégért, mi

vel hogy gyakorta rossz bor szokott alatta lenni, minémű sokszor az Földes Uraknak czégére, az falukon, akkor magyarázat képpen (*interpretativè*) rosznak mondgya az bort.

XXVI.

De halhatja Christus Urunknak igen világos szavait. Johan. 6. A' kenyér mellyet én adok, az éntestem, melyet adok ez világnak éltejéért. Így szoll a' Pápista.

1. *Felelet.* Igen világosfak meg vallom, de az megvilágosítottaknak, és azoknak, kiknek szívér, és elméjeknek szemét, Isten, az ő sz. lelke által megnyitotta. Act. 16. v. 14. és 26. v. 18. nem az vakoknak, és azoknak, az kik még lelkes emberek. 1. Corinth. 2. v. 14. és 1. v. 23.

2. *Felelet.* Igen világosfak, s' mégis mindazáltal a' Capernaumbeliek, kik az dolgoknak csak külső színén kapdostanak, és az Christushoz szavak, az külső, testi, és testi képpen való, husról, ételről, és évről értették, meg nem értették. v. 52. Mert az Christushoz szavai, *lelek és élet*, valának. v. 63. Így az Pápisták is megmostan sem értik, vagy akarják érteni. Mert az kenyéret, a' Sacramentomi kenyérért, még pedig az Christushoz igaz és valóságos testévé által állatorztatott kenyérért veszik, melly értetlenül lé-

58.

Igen, az mint oda fel, az, I. és x. számban, megmutattatott.

3. *Felelet.* Igen világosak, de nem tulajdonképpen, az Sz. vacsorában fel vett, és tanítványoknak adatott kenyérről, nemis arról, melly ma az Úr vacsorájában, az *Communicant*oknak adatik; hanem hasonlatosság szerént, az lelki és mennyei kenyérről, az mint mind az elől ment, mind az következő versek meg mutatják, értve. Mert aza kenyér, melly az vég-vacsorában volt, és az melly ma vagyon, nem az menyből szállott alá, nem is adattatott halálra, ez világnak életéért, mint ez az mellyet az Christus ad. Annakokáért nem azt a kenyeret kell érteni.

4. *Felelet.* Eza kenyér, mellyet az Christus ad, és az mellyet a ki ejendik. él mind örökké. v. 58. olyan, az minemű az víz, mellyet az Christus ad, és az mellyet az ki ijándik, él mind örökké. Johan. 4. v. 14. 15. De ez nem Sacramentomi, külső, testi, és tulajdonképpen való víz, hanem lelki, belső és hasonlatosság szerént való. Tehát amaz is. Mert ebben az részben, az kenyér, az lelki étel; a Christus: a Christus teste, mind egy, az mint fellyebb meg mondtam.

XXVII.

Kicsoda mérne annakokáért kételkedni az Kereszténynek közzül, a felől, hogy ha az a kenyér Christi-

59.

Christus teste? Igy szoll a Pápista.

1. *Felelet.* Az kenyér: vagy az, mellyről Matth. 26. v. 26. Marc. 14. v. 22. Luc. 22. v. 19. 1. Corint. 11. v. 23. vagy az, mellyről Johan. 6. szerte széllel. Az felől az lelki és hasonlatosság szerént mondattatott kenyér felől, mellyről Johan. 6. senki sem. De az felől a kenyérfelől, melly volt vagy az utolsó vacsorában; vagy ma vagyon az Úr vacsorájának Sacramentomában, kitsoda ne?

2. *Felelet.* Sőt inkább, kitsoda meri mondani az csinált kenyeret, melly lisztből sült, külső és tulajdon képpen való, az Christusnak igaz, valóságos, természet szerént és tulajdonképpen való testének lenni, melly bőrből, vérből, hártyákból, erekből, életereiből, nedveffégekből, tagokból, csontból &c. áll; ez világra, az Szűz Máriától hoztattatott; születtetett és nem mesterséggel csináltatott, &c. azok ellen, az mellyeket oda fellyeb, az 21. számban mondtam és, holott az Christus testének olyan szájjal való testi évése, minemű az kenyere 1. rettenetes, ugy mint ember hus étel. 2. lehetetlen. 3. haszontalan. Joh. 6. 63. Nem látom, ki hihetné azt el az értelmések között.

XXVIII.

Mivel hogy ő maga az örökké való igazság; (melly meg sem csalattathatik, meg sem csaltat) állapítja

állattya ezt a dolgot nyilvánossággal. Így szól a Pápista.

1. *Felelet.* Az örökké való igaság, a Christus, sem nyilván, sem titkon, sem világosan, sem homályosan; nem állattya azt, hogy a kenyér, vagy az, melly az Vr-Vacsorájának legelsőszereztetésében volt, vagy az, melly ma vagy azonnak ki-szolgáltatásában, volna az ő teste tulajdon-képpen; hanem nemtulajdon-szólás szerént, a' mennyiben az ő testének jegye volt, és ma-is jegye; miképpen a' pohárt-is, új szövetségnek vagy Testamentumnak monda, Luc. 22. v. 20. nem-tulajdon-szólás szerént, a' mennyiben jegye volt az új szövetségnek vagy Testamentumnak, és ma-is az. Mindazáltal nyilvánossággal és világosan állattya, hogy az ő teste, melyet adott a' Választottak világának életeért, valószínűsággal lelki-kenyere és étele a' léleknek. Joh. 6. Mi-is ugyan ezent állattjuk és vallyuk.

2. *Felelet.* Osztan, ha szintén azt állatná-is, hogy az Vr-Vacsorájában lévő kenyér, az ő teste, mindazáltal, mivel hogy a' kenyér és az ő teste, különböző természetű dolgok, úgy állatná azt, a' miképpen állattya, hogy ő. Juhoknak ajtaja, viz, szőlő-tő, út, igaság, &c. Lásd oda fel a' IX. számban. Így azért minékünk-is nem a' szónak mivolta szerént kellene azt értenünk, a' mint ez utolsó

tölsőkat, mitem a' szónak mivolta szerént értjük s a' Pápisták sem a' szerént.

XXIX.

Hanem ha valamiképpen, olyan hitű találhatnánk a' Keresztények között, a' minémük voltanak azok a' Sidók, kik azokat a' szokat, halván a' Christusnak szájából, parvarkodnak vala egymás között, mondván: mimódon adhattya ez minékünk az ő testét, hogy együk. Joh. 6. Így szól a' Pápista.

1. *Felelet.* Azok a' Capernaumbéli Sidók, olyan hitűvek valának, a' melly igaz hit, Christus-ban való hit, nem vala. Ollyanok valának, kik a' Christusnak testén, a' mint hallják vala, tulajdon-képpen értik vala, az ő természet szerént való, szemek eleiben vettettet, és akkor, Capernaumba a' Synagógában álló testet. Az évről és ivást hasonló-képpen, temérdeken és tulajdon-képpen veszik vala, a' testi-képpen való test szerént, testnek szájával való évésért és ivásért, mint ha Christus Vrunk, azt az ő húsát, s természet szerént való testét, melyet Mária hozott ez világra, akarná nékiek adni, hogy az ő fogai rágráják, el-aprittsák, és a' képpen el-nyeljük, s meg-egyék.

2. *Felelet.* A' Reformatus Keresztények között, olyan hitű és értelmű senki nem

Mert mindnyájan azt mondják, hogy a' Christusnak teste, a' léleknek s' hitnek lelki eledel, melyet a' hitnek szájával kell enni. Az V. r. Vacsorájában lévő kenyér pedig a' Christus testének jegye, melyet a' testnek szájával kell venni s' enni.

3. *Felelet.* A' mostani-Romai *catholicus* Keresztények között, avagy Pápisták között, sokan találtnak olyan hitűek és értelműek. Mert többire mindnyájan ebben az értelemben vannak, hogy a' Christusnak igaz, valóságos, természet-szerűen való testét, testi-képpen, testszerűen, testi-szájjal s' foggal ráéják, apríttyák és eszik. De ebben különböznek a' Capernaumbéliektől, hogy a' Capernaumbéliek lehetetlennek alíták azt lenni, s' igazán-is. De a' Pápisták nem. A' Capernaumbéliek iszonyodnak s' irtóznak vala attól. A' Pápisták nem.

XXX.

Da jaj az olyan hitű Keresztényeknek! Így szól a' Pápista.

Felelet. Nyilván úgy. Mert kegyetlenebbül vagy szörnyebben kegyetlenkedik a' Christuson, mint a' Christusnak hóheri, kik őtet meg-kötözték, verték taglották, meg fészítették, a' keresztnek iszonyu halálával és rettenetes kínzásokkal ez világból ki-is végezték; kegyetlenebbül bánik a' Christussal, mint azok, kik őtet ismét meg-feszítgyák.

ők, és gyalázatra adgyák. Heb. 6. v. 4. 5. 6. Kegyetlenebbül, mint azok, kik őtet meg-tapodgyák, és az ő vérét szentségtelennek alittyák. Hebr. 10. v. 27. 29. Mert ezek közül senki az Christust meg nem ötte, fogaival nem rágt, szájával nem ötte, és gyomrában nem cefszette, az melyet cselekezik az olyan keresztényen, a' ki az Christusnak valóságos és tulajdonképpen való testét, az ő testének szájával, és fogaival, tulajdonképpen ézi. Immár ha jaj a' Christus hóherinak, valakik meg nem tértenek, mint az áruló Judának is. Matth. 26. v. 24. Ha jaj azoknak, kik őtet ismét meg-feszítik, és gyalázatra adgyák. Heb. 6. v. 4. 5. 6. Ha jaj azoknak, kik őtet meg-tapodgyák. Hebr. 10. Bizony jaj az olyan Keresztényeknek is! Olyan keresztényen pedig, minden Pápista férfi, és Pápista asszony, ki az V. r. Vacsoráját vészi. Es mennél Pápistább, annál inkább olyan.

XXXI.

Es halhatta, mit felelt legyen a' Christus, az olyan kételkedésre a' Sidóknak: Bizony bizony mondom néktek, ha nem ejénditek az embernek fiának testét &c. v. 53. 54. 55. 56. nem mondgya jegyét. Így szól a' Pápista.

I. *Felelet.* Azok a' Capernaumbéli Sidók, minthogy testi és lelke éberekes valának, ama' szeczeket

rént, 1. Cor. 2. v. 14. és Christus Vrunkat, csak csupa pusztá embernek alittyák vala lenni; tehát ezeket a Christushoz idveféges szavait, mellyek az Isten lelkeje valának. Joh. 6. v. 63. meg nem érték; testi-képpen érték mindeneket, a' Christushoz testét, az ő természet-szerént és tulajdon-képpen való testéért, melly bőrből, vérből, csontból &c. áll, veszik vala; az évést-is, testi-nak, szájjal valónak, és tulajdon-képpen lévőnek melly léfzen a' szája és fogak által alittyák vala, és azt vélik vala, hogy Christus, azt az ő természet-szerént és tulajdon-képpen való testét, nem adhattya nékik. testi, tulajdon-képpen való, és szájjal ejendő ételül hogy egyék, a' mint fellyebb is a' XXIX. Számban; az 1. feleletben meg-mondottam. A' Christus annak-okaért meg-felel azzal, hogy vagyon abban mód, hogy az ő testét az embereknek adgya enni, azt mondván, hogy az ő testét minden idvezülendőnek enni kell, és az ő vérét innya kell szükségesképpen; és hogy amaz valóságosan étel, ez valóságosan ital, a' hiveknek az örök életre.

2. *Felelet.* Aza' mód, melly szerént Christus, adgya az ő testét, hogy együk, és az ő vérét, hogy igyuk, és az melly szerént az emberek észik és iszák, nem olyan minémű szokott lenni az hus évőké, ember huffal élőké, Brasiliabélieké, és Tataroké, a' fene bestiaké, testi, testi-képpen való, az testi

az testnek szája és fogai által, tulajdon-képpen; hanem lelki, melly az hívének munkája által szokott az hivektől gyakoroltatni, az mint oda fel. az 1. számban, az 1. feleletben, bőséggel megmutogattam.

3. *Felelet.* Nem szükség annak-okaért, avagy csak nem illő, a' jegyet mondani. Mivel hogy nem az Sacramentomi, annál inkább nem a' testi szájjal való évéstől iváfról, szól, az mellyel vétetik az jegy: hanem az lelkiről, mellyben a' hitnek szája által, vétetik az jegyeztetett dolog, az mint immár nyilván vagyon.

XXXII.

Ha az Christushoz jegye volna te benned, nem volna te benned az Christus. Mert az jegy, nem a' Christus. Így szól a' Pápista.

1. *Felelet.* Semmi szó nincsen ott az jegyről, az Ut-vacsorájában lévő kenyérről és borrol, az mint imárfokszor meg-mondatott; hanem az léleknek eledeléről, az leki ételről és italról, mellynek az hit szájjával, az igazán való hívés által kell vétettetni, és az melly az Christushoz teste és vére, az léleknek amaz idveféges étele és itala, és ő maga az Christus, amaz kenyér, ki az menyből szállott alá, és amaz igaz Manna.

2. *Felelet.* Az a' következtetés, consequentia semmi-re kellő. Mert lehet, mind az jegy, mind az je-

az jegyzetett dolog, ugyan azon egyben, az ő módja szerint. A' czéger (: hogy az ő példájával) vagy on ebben az városban, uczában, házban, vagy on az el adó bor-is ugyan ott. Így az környülmetéltetés mint jegy, vólt az Abrahamban, és minden környülmetéltetett hív emberben, az ő Testamentomban, vólt az jegyzetett dolog-is, tudni illik a' hitnek igazsága, ugyan abban. Rom. 4. v. 11. Így az Christus-is lehet abban az hív emberben, az ki az ő testének és vérének jegyében, tudni illik az kenyérben és borban részesül az Ur-vacsorájának Sacramentomában, s bizonyval vagy on-is benne, az ő lelkével, kegyelmével, erejével és érdemével, noha test helyszerént igen távol vagy on ő töle.

3. *Felelet.* Az ő Testamentomi hivekben, (: mint hogy oda fellyebb az. XIX. és XXIII. számban azt mondotta felölők, hogy azoknak mindnek csak példában történtenek; és az XVII. számban azt ítélte felölők, hogy az Christus testének csak jegyével legeltetnek:) ha igaz, az mit mond nem vólt úgy a' Christus. Ez pedig nyilvánossággal nem igaz. Mert valaki a' Christusban igazán hiszen, abban vagy on és lakik a' Christus. Johan. 14. v. 12. és 17. v. 23. Az ő Testamentumi hivek pedig, igazán hittene a' Christusban. 1. Corint. 10. v. 3. 4. Act. 15. v. 11. Hebr. 11. &c.

4. *Felelet.* A' melléje vettett okoska, semminé

minek való. Az a' kenyér mellyet ma ez a' Pápista ott ebéden, nem az bor, a' mellyet ma itt ebéden. Tehát. Ha az ma ett kenyér ő benne vagy on, nincsen az ma ivott bor ő benne. Mert az a' kenyér nem bor.

XXXIII.

Mondasz: A' Christus ugyan ott azt mondotta: Az beszédek, mellyeket szollottam néktek lélek és élet. A' lélek az, a' melly meg-elevenít. A' test nem használ semmit. Igaz. En-is azokat mondom és hiszem: te-is jól mondod, ha ugy érted, a' mint Christus Urunkértette azokat a' szöveget. A' test nem használ semmit, az az, hater a' Christusnak testét, a' testnek eledelért, vagy a' testi ételért, akarod venni, ekképpen a' Christusnak teste, semmit nem használ tenéked, ha pedig a' Christusnak testét, a' lelki eledelért, vagy a' te lelkednek ételért veszed, örök életed leszen. Így szoll a' Pápista.

1. *Felelet.* Mi azokat a' Christusnak elő-hozot beszédir, indittatván azokkal a' fundamentomokkal, mellyek odafel a' I. és XXVII. számban le-téttenek, és meg-gondolván azokat, mellyeket az Ur-vacsorájában lévő kenyérről mondottam a' XI. számban, akképpen értyük az mint a' Christus értette, az az, hogy a' Christusnak, igaz, valóságos, természet és tulajdon-képpen való; szájjal tulajdon-képpen és testi-képpen s Capernaumbéliek módjára meg-ett teste, az

ste, a' mint azok alittyák vala az idvességre tel-
lyességgel semmit nem használ. Mert 1. rette-
netes fene-vadakhoz, és nem emberekhez illend-
mint a' XXX. számban meg-mondottam. 2. Le-
hetetlen és képtelen. 3. Olyan, mely soha senki-
től a' hitek között, nem volt, s' nem is léfzen. Ak-
képpen miis, a' mikoppen a' Christus, a' Christu-
nak testét nem testi eledelért vesszük. Tagadgyu-
hogya' az testnek eledele volna. Allattuk hogy lel-
ki eledel, és a' léleknek étele. Ha lelki-képpe-
észi valaki, hitinek szájával, az hívésnek munká-
ja által, az idvességre fokot használ: és hogy a' m-
lelkeinknek eledele az örök életre, &c. hiszünk.
Igaz azért, a' mit hiszünk, és jól mondgyuk, a'
mit mondunk, még magának-is ennek a' Pápista-
nak vallása szerint-is.

2. *Felelet.* Aza' kis meg-külömböztetésfetske
distinctiocska, hogy a' Christusnak természet-
szerént való testét, lehet enni testi-képpen, testi
szájjal, vagy lelki eledelül, vagy testi eledelül,
merődön merő költött dolog. Mert minden testi,
melly testi-képpen, tulajdonképpen, és testi száj-
jal vétetik, csak testi eledelül vétethetik. Az lelki
eledel az, mellyel a' hű lélek tápláltatik az örök
életre. Azt az eledelt, mellyel a' hű lélek táplálta-
tik az örök életre testi szájjal né vehetni. Mert a' mi
testi szájjal ehenni s' vehetni, és a' fogak által meg-
ragattatván, a' gyomorban bortsáthatni, aza' lélek-
nek

nek semmit nem használ. Mert a' léleknek, ugy-
mint *materia* nélkül valóságnak, (*immaterialis*
substantianak;) az testi és test szájával bé-vett étel,
mint *materiás* nem tehet semmit.

3. *Felelet.* A' Christusnak természet-szerént va-
ló, igaz és tulajdon-képpen gondoltatott testét,
soha nem ette senki, soha nem iseszi, testi szájá-
val, testi-képpen, és tulajdon-képpen, akar testi
eledelül, akar lelki eledelül, sem egy-képpen,
sem más képpen.

XXXIV.

Hogy pedig ez volt és ez legyen, azoknak az
Christus barátainak: A' test nem használ semmit,
értelme bizonyos ebből: hogy Christus Urunk, elő-
ször akkor mondotta ez beszédek, mikor a' ta-
nitványok között sokan megbotránkoztanak
volna ő benne, mivel hogy azt mondotta volt,
hogy az ő testét kell enni. Mert azt velik vala,
hogy a' Christusnak testét, ugy kell enni, mint az
egyéb húsokat, mellyeket meg-főznek és sütnek,
és osztán ugy esznek-meg. Es így ő nekik, mint kik
a' Christusnak testét, testi eledelnek, vagy a' test-
nek ételének, és nem a' léleknek alittyák vala len-
ni, ugy mondotta. A' lélek az, a' melly meg-ele-
venit, a' test nem használ semmit, mint ha ezt
mondotta volna. Az én testem bizony étel, de
nem testnek hanem léleknek étele. Hasonlóképpen
az én vérem bizony ital, de nem testnek, hanem
lélek-

léleknek itala. Egy szóval az ő igaz valóságos testét adta minékünk a Christus, hogy egyik lelki-képpen, és hasonlatosképpen, az ő véreét, hogy lelki képpen igyuk. Mert a léleknek étele és itala, és nem a testnek. Így szól a Pápista.

1. *Felelet.* Hogy az legyen értelme, hogy az Christushnak teste, ha testi szájjal, testi-képpen eszi ember, de lelki eledelül használ; de ha testi szájjal, testi képpen eszi, testi eledelül ugyan azon, nem használ: még akkor ragadtam, mikor az a költött *distincktiót* ki-vettem. Soha nem volt, nincsen s nem leszén, az a Christus természet szerint való, és Szűz Mária méhéből jött, testének, lelki eledelül, tulajdon-képpen és testi szájjal való évéte, miképpen testi eledelül-is soha sem, a mint az előbb meg-mondottam.

2. *Felelet.* Sőt, hogy az legyen értelme, az mellét mondottam az egész *contextus*bol, az igéknek egymástul való függéséből, czéllyából, alkalmaztságából, idejéből, igé-igé bizonyos. Tudni-illik, hogy a Christushnak, igaz, valóságos, tulajdon képpen való teste, testi szájjal, testi-képpen és tulajdon-képpen éven, a mint a sült, főtt, nyers húst szokták enni, akar értsed testi eledelül, akar lelki eledelül, semmit nem használ: hanem csak a mennyiben a hitnek szájjával, lelki-képpen eszszük, használ; midőn hitünk által eszszük, az az ő érdemét hiszszük, magunknak tulajdonítjuk, és mi

és mi kik hiszünk magunkra! Szabjuk a' mi bűneinknek bocsánattárára. Így adta Christus azt, hogy egyik; Így ették azt minden időbéli hivek; Így használ az idvességre; Így a' léleknek és nem a' testnek eledele. A' testnek pedig szájjával, testi-képpen és szájjal, sem lelki eledelül, sem testi eledelül, nem ehetni, az ő dicsőséges, szenvedhetetlen, és mi tölünk igen-igen megszűre lévő testét.

111. *Felelet.* Továbbá azok, az mellyekkel bé-rekelszi. *Egy szóval, &c.* mind jól vannak. Mi-is úgy értyük, mondjuk, hiszszük. Vajha ő-is, ezeket úgy hinné az mint mondja! Vajha úgy értené, a' mint szól! Vajha azok a' szók, mellyek a' dologgal egygyeznek, a' mondónak értelmével is egygyeznének! Könnyen barátságos-kezet adnék, sőt nem csak én, hanem mindnyájan.

XXXV.

Halhatz a mint mond Augustinus. Tract. 27. in Johan. ki magyarázván, amaz szokat: a' ki eszi az éntestemet, és iszja az én véremet, &c. mond. De a' kik jelen valának, azok közül sokan, nem érven meg-borránkozásnak, mert ezeket halván, nem gondolának egyebet, hanem olyantestet, az minémű, ők valának. Az Apostol pedig azt mondja, igazat-is mond benne. Bőtselkedni test szerént, halál. Az ő testét adja minékünk az Ur, és bőtselkedni test szerént, halál. Te-

lál. Tehát a testet sem kell értenünk test szerén.
Ezeker ő mondja. Így szoll a Pápista.

1. *Felelet.* Augustinus amaz Anglusok Aposto-
 la, a mint némelyek nevezik, akarmit mondjon,
 noha ötet illendő bertsületben tartjuk, de mind-
 azáltal az elhiendő dolgoknak nem regulája, és a
 mi hitünknek nem mérték finora. Nem emberi
 hanem Isteni bizonyságokkal kell harezolnunk az
 Istennek és a hitnek dolgaiban, ötet ha a Sz. írás-
 ból, s a Sz. írással szoll, meg-halljuk, ha a
 nélkül, meg-verjük, és nem halljuk.

2. *Felelet.* Augustinus azokat jól mondgya,
 ki mind itt, mind másut-is, a mi részünkről áll.
 Mert ő a több *Páterekkel*, azt a költött által-ál-
 latozást, *trans-substantiatot*, még álmanban sem
 láta. Hogy a Christus teste kenyér legyen, Joh. 6.
 Clemensel. *Pædag. lib. 1. cap. 6.* Tertullianussal.
de resur. carnis. Origenessal. *Homil. 7. in Levit.*
 Chrysostomussal. *in Johan. Homil. 46.* azt mond-
 ja, hogy nem tulajdonképpen kell érteni. *Tract.*
in Joh. 25. & 26. Vgyan ő azt mondgya: *Mit*
keszired fogadat és hasadat? Hidj és ötred.
Mert ő benne hinni, az élő kenyeret enni. Vgyan
 ő, igen szépen külömbiséget téfzen, az Sacramen-
 tomi képpen való évés között, melly léfzen a
 testnek szája által, testi képpen; és a valóságos é-
 vés között, melly léfzen a léleknek szája által, lelki-
 képpen

képpen. *Libr. 21. de Civit. DEI. Cap. 25.*
Ipsè dicens. Qui manducat, &c. Vgyan
 ő, mind az Vr vacsorájának leg-első szerzett té-
 sében. *Matth. 26. v. 26. Marc. 14. Luc. 22.*
 mind akar melly rendes Vr vacsorájából sacra-
 mentomban, a kényeret és bort; jegyeinek mondgya
 a Christus testének és vérének. Mert azt mondja.
c. 12. contra Adimant. Manicheum. Nem sa-
 nállotta az Vr mondapi ez az én testem, midőn je-
 gyét adná az ő testének. Ísmét, *contra Maximim*
mond. Mellyekben: (a kényérben és borban)
 nem azt, micsodák legyenek; hanem mire mutat-
 sanak, kell mindenkor vigyázni, mivel hogy a dol-
 goknak jegyei, és állattokban mások, jedz-
 sekben ísmét mások. Ezeket Augustinus mondgya.

XXXVI.

*Olvasd meg ugyan azon tractatust és eleget te-
 szen tenéked minden kérelkedésidben. Mert hogy
 itt egészen elő beszéllem, hogy szulenne melly ni-
 tzen szándékomban. Így szoll a Pápista.*

1. *Felelet.* Mi Augustinust, a sz. Jánosnak tö-
 tolmásává, és a vallásbéli villongásoknak, *contro-*
verssiáknak itélő birájává nem téfeszük, noha mind
 a két dologbá, illendő bertsületit meg-adgyuk. Ha
 szolván, a Sz. írással eggyez, nem ő magáért, hanem
 a sz. írásért, a mellyből szoll, meg-kell szaván
 nyugodni; ha pedig külömben, csak legkisebbik

kétkedéseknek sem tézen eleget, el nem igazít.

2. *Felelet.* Ha az az *ötraftatussa* in Johannem, mint az ő egyéb irásai is egymással egyben vetetnek, a' *Trans-substantiatio* körül támadott kétkedéseknek eleget tézen, de nem a' *Trans-substantiatio* részéről mellyet ő nem tudot, hanem a' *Trans-substantiatio* ellen, az igaság részéről, miképpen amaz ő világos mondási, ugymint az ő igazelmének és értelmének jelenségei, megbizonyították.

XXXVII.

De azt mondod, először. Mí módon változtathatja kenyér, Christus testvé, és a' bor, Christus vérévé? Így szolla' Papiá.

1. *Felelet.* Ezt mi olly közönségesen, minden megkülömböztetés nélkül, és rendeletlenül nem mondgyuk, nem is kérdgyük. Mert mivelhogy azt mondgyuk: hogy a' kenyér és bor az *V_R*-Vacsorájának Sacraméntuába, a' Christusnak teste és vére, né-tulajdóképpé titkos képpé és Sacraméntomi mód szerént, a' mennyiben a' Christus testének és vérének jegyei, a' miképpen, a' körül-metélkedés szövetség. Gen. 17. 11. A' köszikla, Christus. 1. Corint. 10. 4. Az hét tehen, hét elszendő. Genes. 41. v. 26. &c. azt is mondgyuk, hogy a' kenyér és bor az *V_R*-Vacsorájának Sacraméntumban, el-változik Christus testvé és vérévé, de nem valóságosan, állat-képpen, állattya és valósága

lósága szerént, hanem Sacraméntomi-képpen, tekintet-képpen, állapattára és a' véle való életre nézve: nem természet szerént, hanem testi szerént, nem állattya szerént, hanem *usus*, s' haszna szerént. Azt mondgyuk azért, és azt kérdgyük. Hogy az a' mesterség által lőtt kenyér, melly a' kemenczében, vagy egyébütt, a' tűznek erejével, embernek kezével: lisztből, vízből, &c. csináltatott, meg-maradván annak tulajdonsági, szaga, színe íze, mennyisége, külső formája &c. és tellyességgel meg nem változván; ama' szóknak. Ez az én testem, a' Pap által való el-mondattatása után, el-velzván és semmivé lévén, a' mennyiben kenyér, annak állattya, ugyan azon szem-pillantásban, valósága, állattya szerént, a' Christusnak igaz, valóságos, tulajdonképpen és természet szerént való testvé, hogy-hogy változtathatik, vagy állatoztathatik által? Ímé. Az azért szőlőkből, emberi szorgalmatosság által ki facsartatott bor, melly a' hordóból vétetett ki, meg-maradván az ő tulajdonsági, szaga, színe, íze, mennyisége, külső formája, &c. és tellyességgel meg nem változván, ama' szóknak. Ez az én vérem, a' Pap által való el-mondattatása után, el-velzván és semmivé lévén, az mennyiben bor, annak állattya, ugyan azon szem-pillantásban, valósága állattya szerént, a' Christusnak igaz, valóságos, tulajdonképpen és természet szerént való vére, hogy-hogy változtathatik, vagy állatoztathatik által?

2. *Felelet.*

2. *Felelet.* Ezt pedig azért kérdgyük, mert ilyen okait láttuk.

1. *Mert* láttuk, hogy ez vagy az ilyen *transsubstantiatio* által-állatoztatás, tellyeliséggel lehetetlen.

2. *Mert* tudgyuk, hogy a' tulajdonságoknak, *accidenseknek*, el-veszvé a' *substantia* magában meg-álló dolog, a' mellyben vannak, szükségesképpen el-kell veszni. Mert az *Accidensnek* egész léte, az másban való létel. Maradása, a' másban való maradás.

3. *Mert* meg-tanultuk, hogy a' *Christus* teste és vére, az őtől el-válthatatlan tulajdonságait, soha le nem tézi, mellyek mindazáltal abban a' kenyérben és borban meg nem maradni alittatnak.

4. *Mert* által-láttuk, hogy ugy az *Vr-vácso*-rájában semmi jég nem marad, hanem egészen jegyezterett dolog léfzen, semmivé tétetvén a' jég, és így nem léfzen *Sacramentom*.

5. *Mert* ugy olvassuk, hogy még a' *Scholák*-ban tanító *Pápi* és *mesterek* is, tétováznak, haboznak, egymással ellenkeznek, és gyakran egymellertünk irnak, tanítanak, szólnak.

6. *Mert* nem hihettyük, hogy aza' teremő erő, vagy az el-mondattatott igékben, vagy az el-mondó *Papban* volna.

7. *Mert* sohol sem talállyuk a' *Szentírásban*, hogy a' kenyér akképpen, vagy a' kenyérből lenne *Chri-*

Christus teste. A' honnan *Scotus*, *Petrus de Aliaco*, és egyebek, meg-vallják, hogy a' *Transsubstantiatio* a' *Szent* írásból nem lehet meg-probálni, mutatni, bizonyítani.

8. *Mert* tudgyuk, hogy a' *Christusnak* csak egy teste vagyon, melly a' *Szüz Máriának* véreből lött, és születetett, és nincsen más-is melly az kenyérből léfzen minden napon; és szám-nélkül való sokszor.

9. *Mert* halljuk, hogy *Szent Pál* a' kenyeret, még a' meg-szentelés után is kenyérnek nevezi. *I. Cor. I. v. 26. 27. 28.*

10. *Mert* nem hihettyük, hogy a' *Christusnak* teste minden napon teremtetnék a' *Pap* által. És több ilyen, és ezekhez hasonló okait.

XXXVIII.

*Azt felelem először: Hogy a' hitnek titkait (a' mint fellyebb-is:) nem lehet az emberi értelemmel által-érteni és meg-fogni, hanem az hal-lásból kell binni. Mert kicsoda értheti által, avagy foghatja meg, a' Sz. Háromságnak titkait? mindazáltal el-kell annak binni, a' ki idvezülni akar, kicsoda a' meg-tesztelésnek titkát? Miképpen lehet az, hogy a' *Fü* meg-tesztelne, és nem az *Arya*, és nem a' *Sz. Lélek* holott egygyek, és el-válthatatlanok egymástul? mindazáltal el-kell binni annak a' ki idvezülni akar: és illyeneket meg számlálhatatlan sokakat.*

Mert

Mert a' hit a' hallásból, és nem az értelemnek okoskodásából vagy. Így szól a Pápista.

1. *Felelet.* A hitnek titkait miképpen és mikor lehesse az értelemmel által-érteni; az az, meg-érteni, ezben venni? miképpen és mikor ne lehesse? Mellyik emberi értelemről lehesse, s mellyiktől nem? Kell-e valamit, minek-előtte még a' mennyire szükséges az el-hívésre, és rajta való meg nyugovásra, ember elégségesképpen meg-értené, mindgyárt vakjábanel-hinni, ama szén-égető módgyára, vagy nem? Oda feljebb a' II. III. számban meg-magyaráztatának. Itt ezekkel semmit magának nem használhat, s minékünk-is és ígyünknek nem árthat ez Pápista.

2. *Felelet.* Hogy azok, a' mellyeket hallásból kell hinni, az értelemmel valamennyire nem érthetnék által, meg nem fogattathatnák, meg ne érthetnék, a' mennyire tudni-illik elégséges, főképpen a' meg-világosított embertől, nem igaz. A' Szent Háromságnak, meg-tesztelésnek titkát és hasonlót, hallásból és jelentésből hiszünk mindazáltal attul az ébertől, a' ki a' Sz. Lélek által meg-világosított, a' mennyire annak az embernek elégséges, által-értettnék, elmével meg-fogattatnak, és meg-értetnek. Mert érti az ember azt, a' mit hiszen.

XXXIX.

Az élelem másodszor. Miképpen teremtetten
Isten

Isten semmiből mindeneket? Miképpen változtatta a' vizet borrá Christus Urunk a' Cana Galileabeli menyegzőben? Miképpen változott a' Lót felesége só-báruannyá? és több ezek illyenek. Sőt miképpen változtatta a' természet mi bennünk naponként, az ételt és italt, természet-szerént, húsá és vérré? És, a' mit Isten a' természetnek engedett, olyan vagy vég-nélkül nagyobb hatalmat nem hagyott magának? Így szól a' Pápista.

1. *Felelet.* Enneka' feleletnek fundamentuma semmi nem egyéb, hanem az Istennek végheletlen ereje, mellyel meg-tehetett, s meg-tehet, ma, és ez után mindeneket; avagy mindenhatósága, mellytől a' *Trans-substantiatio*, semmi-re kellő az a' következés. Mert a' *Trans-substantiatio*, által-állatozás, annak a' mindenhatóságnak czélljai *objectum*i között, bé nem foglalatik. Mert nem csak a' természetnek, hanem ugyan természet-szerént is lehetetlen. Nem azért mint ha Isten nem tehetné, holott meg-lehetne; hanem hogy ellenkezik azzal, hogy légyen, az benne bé-foglalódott nyilván-való *contradictio*, ellen-mondás miatt. Miért mond és tarta a' *Trans-substantiatio*, olyan kenyeret, a' melly nem kenyér; olyan bort a' melly nem bor; olyan testet a' melly nem test; olyan *accidenset* a' melly nem *accidens*; olyan *substantias*, a' melly nem *sub-*

Substantia; olyan jegyet a melly nem jegy. Olyan kenyeret, a melly nem kenyér, s olyan bort a melly nem bor. Mert azt mondgya, hogy, megmaradván a kenyérnek és bornak egész állattya, *Substantia* a, a' mint látjuk; el-vész a kenyérnek és bornak egész állattya: Olyan testet, az melly nem test. Mert azt mondgya, hogy, az test, mellynek el-válthatatlan tulajdona, hogy hosszú, széles, magas legyen, bizonyos helyben legyen, &c. nem hosszú, széles, magas; nem bizonyos helybéli, hanem egyszer, és egyszer-s mind, mind az égben, mind a földön szám-nélkül való sok helyeken lehet. Olyan *accidenset*, a' melly nem *accidens*. Mert azt mondgya, hogy kenyérnek és bornak *accidensi*; tulajdonsági, a' *subjectum* kívül, a' *subjectum* nélkül-is; meg-álhatnak, s maradván, és így az *Accidens*nek természetie, melly, a' *Subjectum*ban lenni, és azon kívül, egy szem-pillantásig-is meg nem állhatni, s maradván, le-vetkezik. Olyan *substantiat*, a' melly nem *substantia*. Mert azt mondgya, hogy a' kenyér és bor, mint *substantiak*, az ő nékik illő tulajdonságok, *accidensek* nélkül meg-álhatnak és maradván, s azok nélkül vannak. Olyan jegyet a' melly nem jegy. Mert a' kenyeret és bort jegyeknek észli, és ismét ugyan azonokat találja. Immár pedig, a' mellyekben ilyen nyilván való ellentmondások, *contradictio* foglaltatnak-bé, azokat a' mindenható Isten nem teheti.

2. Fe-

2. *Felelet*. A' *Trans-substantiatio*, az elő-hozott módok között egyik szerént sem lehet. 1. Nem a' szerént, a' mellyel Isten semmiből teremtett mindeneket. Mert 1. abban a' teremtésben, elől semmi *materia* nem volt, hanem a' semmiből lött. De a' *trans-substantiatio*ban, *materia* mondattatik lenni, tudni-illik a' kenyér, és bor. 2. Amabban nem volt, eszköz-képpen valóok, sem Angyal, sem ember. De ebben vagy. Mert mondatik lenni a' Pap által, és ama' szóknak. Ez az én testem el-fogása által. 3. Amabban, a' mi teremtett, nem kell annak többé teremtetni. De ebben, vég nélkül való sokszor, mondattatik az Christusnak teste, vére, a' Pap által teremtetni. 4. Amabban a' mi teremtetett, nem nemzettetett és született az. De ebben a' mi teremtetni mondatik, nemzettetett és született. Annak-okaért a' semmiből lett teremésnek módgya szerént, nem lehet.

2. Nem a' szerént, a' mellyel Christus Urunk a' Cana Galilaabéli menyegzőben, a' vizet borrá változtatta. Mert 1. Ott nem maradtanak meg az el-változtatott dolognak tulajdonsági, tudni-illik a' Víznek szaga, színe, íze, &c. De itt megmaradni mondattatnak. 2. Ott az a' dolog, melly el-változott a' víz, tudni-illik a' bor, szagolható, látható, érezhető, és tapasztalható volt. De ott nem olyan. 3. Az, az Istennek rendkívül való és csudás cselekedete volt. Ezalittatik nem-csuda

F

dásnak

dásnak, hanem rendszerént valónak lenni, mely szokott immár lenni, a' Papoknak gyakorlott szokása szerént, mind annyiszor, valamennyiszor amily szok el-mondattatnak. Annak-okaért a' viznek alkori borrá való változtatása szerént, nem lehet.

3. *Nem a' szerént, mellyel a' Lót felesége Sóbálvánnnyá változott.* Mert 1. Az lett az Istennek igazságos ítéletiből, a' bűnnek büntetésére. Isten haragjának jeléül, és az maradékoknak szomorú például. Luc. 17. v. 32. szerént. Ez nem mondattathatik ugy lenni. 2. Ott nem vészett el, s' nem lett semmivé a' Lót feleségének teste, és *substantiaja*, hanem csak el-változott. Itt mondattatik el-veszni, és semmivé lenni a' kenyérnek és bornak teste és *substantiaja*. 3. Ott nem maradtanak meg az emberi testnek minéműsége, s' tulajdonsági. Itt mondattatnak meg-maradni a' kenyérnek és bornak minéműsége, s' tulajdonsági. 4. Ott, aza' dolog, a' mellyé változott a' Lót felesége, látható, meg-tapogatható, &c. vólt. Itt aza' dolog, a' mellyé mondattatik a' kenyér és bor változni, láthatatlan, tapogathatatlan, &c. 5. Ott, forgott csuda-tétel, Istennek csudálatos és szokatlan cselekedete. Itt olyan nincsen. Annak-okaért a' Lót feleségének Sóbálvánnnyá való változása szerént, nem lehet.

4. *Nem a' szerént, mellyel mi bennünk az étel, ital, természet szerént húsá, vérré változik*

szik. Mert 1. Az létszen, nem egy szem-pillantásban, idő múlás-nélkül, hanem idő múlással, bizonyos időnek el-folyása alatt. Ez mondattatik egy szem-pillantásban lenni. 2. Az létszen, sokkülömb-külömféle munkák által, az évés, emésztés, véresítés, &c. által. Ez nem ugy. 3. Amabban egy rész, még pedig a' nagyobb rész, az alfel és szemérem test által, ki-vettedik. Itt, nem mondattatik az lenni. 4. Amabban az ételnek és italnak minéműsége, tulajdonsági meg nem maradnak. Itt mondattatnak meg-maradni. 5. Amabban az ételnek állattya, *essentiaja*, el-nem vész, noha meg-változik. Itt a' kenyérnek és bornak állattya, *essentiaja*, el-vész és né csak meg-változik. Annak-okaért az ételnek mi bennünk való el-változása szerént né lehet.

XL.

Az mondod másodszor: De meg-engedvén, hogy a' kenyér teste, és a' bor vérré változik, miképpen lehet a' test és vér lelki étel és ital? Így szól a' Pápista.

1. *Felelet.* A' *Reformatusok* között senki nem engedi meg, hogy a' kenyér tulajdon-képpen és állattya szerént, Christusnak igaz, valóságos-tulajdon-képpen való testévé; és a' bor tulajdon-képpen és állattya szerént, Christusnak igaz, valóságos, tulajdonképpen való vérvé változnék. Annak-okaért az árányékkal vívik. Ollyat formál felőlünk, mellyet nem formálunk. Ollyat fogtunk, a' mellyben részünk nincsen. 2. *Fe*

2. *Felelet.* A' *Reformatusok* között, olyan közönségesen, vagy kételkedve, lehet-é avagy nem, vagy tagadva, hogy nincs senki nem kérdi azt. Miképpen lehessen a' *Christusnak* teste és vére, lelki étel és ital? Mert hiszik álharatosán, hogy a' *Christusnak* teste és vére, nem csak lehet, lelki étel és ital, hanem ugyan valóságosan az, csak hogy nem testi szájjal, tulajdonképpen, test szerént éven, és iván, melly soha senkitől nem lett, s nem is léfzen; hanem lelki-képpen, a' léleknek szájjával, a' hitnek munkája által, éven és iván. Mert hinni ő benne, az enni őtet, a' mint *Augustinus* is szól. Etele, nem a' testnek hanem a' léleknek. Itala nem a' testnek hanem a' léleknek.

3. *Felelet.* Azt pedig. Miképpen lehessen a' *Christusnak* természet szerént való teste és vére, melly a' boldog *Szüznek* véreből formáltatott, ugyan atul ez világra *Bethlehemben* hozattatott; az magas menyországból fel-vitetterett; dicsőséges, szenvedhetetlen, &c. a' bűnös embernek, ki itt a' földön, tavul a' menyországra lakik, szája által, tulajdon-képpen meg-étetvén, és meg-ítatván lelki étel, és ital? tagadást tévő kérdéssel, még az eszes *Papista* is kérheti.

XLI.

Azt felelem először. Kicsoda tagadhattyá meg Istentől ezt a' hatalmat? Így szól a' Pápista.

1. *Fele-*

1. *Felelet.* Olyan erő hatalom az Istenben, nincsen, s nem is lehet, noha mindenható. Mert önnön magában ellen-mondást *contradictio* foglal-bé a' mint, a' XXXIX. számban meg-mutogattatott.

2. *Felelet.* Meg nem engedem ugyan, de ha meg-engedném is, hogy olyan hatalom volna az Istenben, mindazáltal abból az ő hatalmából, a' cselekedet, a' dolognak létele, nem jönne és fülne ki, hanem ha az Istennek a' béli hatalmával, egybe volna kötötve az Istennek akarattya, melly ebben a' dologban, soha sem léfzen. Tudtára vagy on mindennek, hog az lehet-rül, nem következik a' léfzen-re.

XLII.

Másodszor. Miképpen lehet az mit sz. Pál, mond. 1. Corint 15. El vettetik lelkes test, fel tamad lelki test. Ugyan ezen mi testünk, az melly meg hal, tamad fel, de immar nem mint lelkes, hanem mint lelki. Így szól a' Pápista.

1. *Felelet.* Az, igen szépen meg lehet, és meg-isléfzen. 1. *Mert* azt, akarja Isten hogy meg légyen, az mint meg-jövendőtterett; *Daniel.* 12. v. 2. *Joh.* 5. v. 28. 29. *Matt.* 22. v. 3 1. 2. *Cor.* 5. v. 10. és 1. *Cor.* 15. az mint *Jánosnak* látásbá meg-mutattatott, *Apocal.* 20. v. 12. 13. és az mint az *Christusnak*, mint az holtak között első szülőnek,

F 3

fel

fel tamadásával, meg bizonyítottatt. 1. Corint. 15. De, hogy az *Trans-substantiatio* meg legyen, az Isten né akarja. 2. Mert semmi ellen-mondás nem foglaltatik be abban, hogy az melly test, mint lelkes, el vettetett volt, fel tamad mint lelki. De az *Trans-substantiatio*ban nyilván való foglaltatik be, miképpen az. xxxix. számban, meg mutogattatik.

2. *Felelet.* Abbol, hogy az melly test, a' dicsőségre tamad-fel, mondatatik lelkinék, nem következik, hogy az Christus teste és vére-is, melly az testi szájával élő embertől, igen mellesé vagy, lehet lelki étel és ital: 1. *Mert* az a' lelki, melly ellenben vettetik az lelkesfél, és a' mellyről szól sz. Pál, más attól a' lelkitől, melly ellenben vettetik az testivel, és a' mellyről a' Pápišta szól, az mint ezentúl meg mutattatik.

2. *Mert* a' lelki test, ugy leszen lelki, az minemű az előtt nem volt, hogy meg szünik lelkes lenni, az minemű az előtt volt. De az Christusnak teste és vére, még akkor-is, az mikor lelkinék mondatatik, nem szünik meg testi lenni.

XLIII.

Az az, a' dicsőséges test az fel tamadás után, az léleknek ajándékival fog birni. Leszen igen gyors mozgásu, mint az lélek: leszen álsalthatato, mint az lélek, &c. az miképpen megteszik

teszik az Christusnak dicsőséges testéből, melly, az kő el nem véterve tamadott fel. Marc. 16. résében: be ment az Tanítványokhoz ajtókbé zárva. Joh. 20. rész. által hatotta az egeket. Igyszoll a' Pápišta.

1. *Felelet.* Valamiképpen hogy az test lelkesnek mondatik, nem azért hogy lélek volna, hanem hogy, 1. Az lélektől *informalodik*, elevénítettik, és mozgattatik, mint az több élő állatoknak teste. 2. Elő állati, és el mulando életű él. 3. Alája rekesztetett, az élő állatok tulajdonságának, az nemzesnek, növesnek, betegségeknek, éhezésnek, szomjúságnak, fáradságnak, álomnak. &c. olyan, melly az ő megtartatására szütkölködik étel, ital, s' álom nélkül. &c. Akképpen az test lelkinék mondatik, nem azért hogy lélek (*Spiritus*) volna, s' mint lélek az léleknek ajándékival birna, vagy lélekké változnék. Mert ez soha nem leszen, hanem, hogy, 1. Soha el nem mulo életet fog élni, mint halhatatlan lélek, olyan lévén mint az lélek. 2. Nem leszen alája rekesztetve az mostan említett és elő számlalt, élő állatok tulajdonságának, mint lélek. Meg tesszik ez az testnek, a' midőn el temettetik, és azonnakk midőn fel-tamasztatik, egyben vétetettől, mellyet teszen sz. Pál. 1. Corint. 15. v. 42. 43. 44.

2. *Felelet.* Meg engedjük, hogy az dicsőséges test, gyors, könnyű, és elég gyors mozgásu leszen.

szén, de hogy által hatható legyen, valamig test
létszen, meg maradván testiségében, szorosan
szolvan, tagadjuk. A Christusnak dicsőséges teste,
azt nem murattya. Mert az koporsóból, az kö el-
vetetve és fordittatva jött ki. Matth. 28. v. 2. A
Tanítványokhoz, ajtók be zárva ment be, nem ála-
tal hatván az be zároltator ajtóknak deszkáit,
vagy materiáját; hanem az mikor már az ajtók be-
volnanak zárva. Hogy által hatotta (*pene-
trálta*:) volna az egeket, az eredet szerint valo-
íras, nem mondja. De mind az által ha meg en-
gednem is, hogy ugyis-vagyon, miképpen az Pá-
pista Deak Bibliában vagyon: által hatotta, *pe-
netrálta*, az egeket, az az, által ment az levegő és
csillágos ege, mint az görög szo-is tartja.

XLIV.

*Harmadszor. Miképpen lehet az, a' mit
mond Christus Urunk, az dicsőséges testek felől,
az feltámadás után: Lésznek mint az Istennek
Angyali az menyben. Matth. 22? Igy szól
a' Pápista.*

1. *Felelet.* Christus Urunk, nem az dicsősé-
ges testek felől mondgya, hogy lesznek mint az
Istennek Angyali az menyben, hanem az dicsőség-
re vagy még az gyalázatra is, feltámadó embe-
rek felől. Az ember pedig nem csak test. Az test
maga,

magában nem ember, holott csak része az ember-
nek.

2. *Felelet.* Az azangyali egyenlőség, avagy
az mint az görögben vagyon lenni mint az Isten-
nek Angyala, vagy egyenlőnek az angyallal, nem
az emberi testnek vagy embernek, angyali ter-
meszetté való változása, vagy angyali lélekké való
levele: hanem az feltámadó embereknek, némelly
tekintetekben és dolgokban, tudni-illik az kézalatt
lévő dolog hoz képest, angyalokkal való egyenlő-
sége: hasonlósága, az mennyiben, mint angya-
lok, nem szűkölködnek házasság nélkül, meg szün-
vén ott az házasságnak okai és végei, tudni-illik
az szaporodás, egy mashoz való segítség, és az
bujalkodásnak el-tavoztatása. Mert halhatatlanok
léznek mint az Angyalok, kiknek nem szükség lé-
szén az házasság által szaporodniok. Tökéletesen
boldogok lesznek, mint az angyalok, kik nem
szűkölködnek az egy mashoz való segítség nélkül.
Szentek lesznek, gonosz indulat és buja kívánság
nélkül, mint az Angyalok, kik nem szűkölködnek
az házasság nélkül az buja kívánságnak és parázna-
ságnak el-tavoztatására. Melly egyenlőség, még
az gyalázatra fel támadokbann is, meg találta-
tik, az mennyiben halhatatlanok lesznek, és ez
részben, az házasság nélkül nem szűkölködnek.
Noha egyebbarant, nem lesznek boldogok szentek,
F 5 dicsősé-

dicsőfégek. Az mit annakokáért kérd, nem
hajt semmit az célra.

XLV.

Azt mondod harmadszor. De miképpen lehet ugyan azon egy test, sok helyeken? Felelt. Először, miképpen állhatott Christus, ugyan azon egy időben, az Atyának jobban, és jelenhetett meg az Damascsusban menő Saulusnak, az uton, miképpen meg teszi az Ananias szavaiból. Saul atyánfia, az Ur Jesus küldött engemet, a ki meg jelent teneked az uton, a melyen még vala. Akt. 9. részében. Így szoll a Pápista.

1. *Felelet.* Nem igaz, az, a' mit ez a' kérdés alattomban felteszen, 1. az Christusiak, az Atya jobban való üléséről, mint ha az Christusnak az Atya jobban való ülése, helyszerént és tulajdonképpen való volna, és olyan, minémű vala. Barthebaé. 1. Reg. 2. v. 19. és az Zebedeus fiaié, melyet az ő Annyok kíván vala. Matt. 20. v. 21. 2. az Atyának jobbjáról, mint ha az testi, tulajdonképpen való, és helyel környül veterett volna, mint az mi jobb kezünk. Mert az mi az Istennek jobbat illeti, az Isten lélek, Johan. 4. v. 24. A' léleknek hussa és csontja, s' az szerént job keze is, nincsen. Luc. 24. v. 39. Az mi pedig azt az ülést illeti, az Atyának jobban ülni, nem

nem egyeb, hanem minden teremtetett állatok fellett: leg felső, és Isten után, leg közelebb való, hatalommal, meltsósággal, és felséggel birni, az mint sz. Pál meg magyarázza. Ephes. 1. v. 20. 21. 22. Annakokáért ülni az Atyának jobban, és meg jeleni Saulusnak, nem teszi azt, hogy Christus egy időben, s' egyszer s-mind, az ő testével, egészen, sok helyeken légyen.

2. *Felelet.* Christus Urunk meg jelenvén Saulusnak az ő testével, csak abban az egyetlen egy magános helyben volt, az mellyből Saulushoz szolott, és abban az időben, azon az helyen kívül, az ő testével, nem volt.

3. *Felelet.* Onnan, hogy az Atya jobban ülő Christus, meg jelenik Saulusnak, nem következik az, hogy az Christus teste, egyszer, és egyszer s-mind sok helyeken volna.

XLVI.

Es ha, két helyeken, (: el halgatom az egyeb igaz Ecclesiastica historiákat:) miért nem ezer s' meg ezer helyeken, az holott ő nekie teszi az? Így szoll a Pápista.

1. *Felelet.* Christus Urunk, az mennyiben ember, ugyan azon része-szerént, egyszer és, egyszer s-mind, soha sem volt két helyen, hanem azon egy időben, mindenkorsak egy helyben.

2. *Felelet.* Más szollani az Christusrol, mint egészen

egészemberről, más szollani az Christusnak testéről, mint embernek részéről. Mert Christus *U-runk*, azon egy időben, volt az egebenn-is, az földön-is, de külömb külömb része szerint. Lélektől el vált teste szerint, az keresztfán, s' az után az koporsóban. Lelke szerint, az égben. Luc. 23. v. 46. Ekképpen Péteris az ő teste szerint, fekszik az temetőben, lelke szerint, örül az égbe. Kellene azért itt szollani, nem az Christusból, hanem az Christusnak testéről.

3. *Felelet.* Semmire való az *consequentia*. Ha az Christus, vagy az Christusnak teste volt két helyeken. Tehat lehet ezer s' meg-ezer helyeken. Ha lehet ez mi Pápistának két fülé, tehat lehet ezer s' meg-ezer-is. Az kissebről a nagyobra, *affirmative* erősítésképpen, nem jó az következés.

4. *Felelet.* Igaz *ecclesiastica* historia nincsen olyan, az melly azt mondaná, hogy az Christusnak teste, ugyan azon egy időben, volt volna sok helyeken; hanem ha *Jacobus de Voragine*nek, vagy egyebeknek vas legendája, melly az benne lévő hazugságoknak bőféges voltaért, méltán *legendának*, vagy *negligendának* mondattathatik.

XLVII.

Miképpen amaz-is miképpen lehetet, hogy az Christusnak ugyan azon teste, ált. legyen az Atyának

Atyának jobban; mindaz által Sz. Istvan, midőn meg köveztetnek, látta azt az testet állani. Aét. 7. részében. Így szoll a Pápista.

1. *Felelet.* Ennek az kérdésnek, eleget tesznek amaz három feleletek, mellyeket az xlv. számra, előadék.

2. *Felelet.* Az Atyának jobbjára való ülést, nem jól tulajdonítja az Christus testének. Mert az az ülés, mint az Christus fel magasztaltatásának legfelső, s' leg utolsó grádittja, nem az teste, hanem az Isten-ember, Christus személye. ül az Atya-Istennel jobban, nem az test, hanem az Isten-ember Christus Jesus, mindenik természet szerint mindazáltal csak hogy külömb külömb képpen.

3. *Felelet.* Sz. Istvan nem azt mondotta, hogy az Christusnak teste állott az Istennek jobban hanem az embernek amaz fia az Jesus, kinek ő az ő lelkét ajánlotta.

4. *Felelet.* Ülni az Atyának jobban, és állani az Atyának jobban, ebben az dologban, mind egy az dolognak valóságára nézve, Sz. Istvan, mindazáltal azt mondotta, hogy állani és nem ülni látta ő az Christust, azért, hogy ezzel az szoval, jelentessék az Isten jobban való üléseinek vége és munkája: azaz, jelentessék miez, hogy a Christus, ki azzal az dicsőféggel és felleggel vagy onfelékesítetve, kész az hiveknek, s' ő neki-is megoltalma-

ralmazására, s' erősfítésére, és lelkének magához való vételére.

XLVIII.

Es mindazáltal, kicsoda tagadják ezt az Isten mindenhatóságát? Míképpen amazt is. Mímodon szaporítottát meg az őt kenyeret? Sőt naponként mímodon szaporit egy buza szemből sokakat vagy többeket? Így szoll a Pápista.

1. *Felelet.* Hogy Isten az őt kenyeret, az egész kenyereknek számára nézve, meg sokáfitotta volna, az Euangelisták sem írják, mi sem hiszszük.

2. *Felelet.* Hogy mindazáltal Isten, csudalatosképpen meg bővithette, szaporithatta legyen, annyira elégségessé tévén, hogy azokkal eggyen: hany ezer emberek meg elegítettvén, mégis sok tördélekekkel tele kosárok maradtanak fen, mivel hogy megis cselekedte, nem tagadjuk. Sőt meg engedjük, hogy mostann is meg cselekedhetné ugyan azon dolgot, ha akarná, mivel hogy magában semmi ellen-mondást be nem foglal. De hogy az természet szerént való, igaz valóságos testet, melly természete szerént, helyel környül vétetett, eggyyszer és eggyzers-mind, sok helyeken jelen valova tehesse, mivel hogy ő magában ellen-mondást foglal be tellyeséggel tagadjuk.

3. *Felelet.* Az Istennek hatalmából az cselekedetre,

detre, az mint oda fellyebb is meg mondtam, nem jo az *consequentia*, következés, ha az hatalom melle nincsen adattatva az akarat. Hejában veti azért előnkben az Istennek hatalmat, hanem ha az Istennek akaratját, ugyan azzal egybe köti.

4. *Felelet.* Isten egy buza szemből, többeket szaporit, az természetnek ereje által, az napnak, földnek, viznek, embernek, &c. Öszve menő munkálkodási által, az vetés, nedvesítés, melegítés, növes, taplálodas &c, által. De akképpen szaporittatni az Christusnak testét, hogy sok helyeken jelen valova legyen, kicsoda mondja az Pápisták között?

XLIX.

Azt mondd negyedszer. Míképpen lehet annyit test, az kenyérnek igen kicsiny színe alatt? Felel: Míképpen vagyon az te lelked, egész szén, az te egész testedben, és egész szén, az te testednek akarmelly igen kicsiny részében? Es immar oda fellyebb meg mondatott, hogy az dicőüle test, nem leikes, hanem lelki. Így szoll a Pápista.

1. *Felelet.* Aza kenyérnek színe, melly all az kenyérnek csupan csak mineműségiből, az kenyérnek valósága s' allattya nélkül, semmi sem. Annakokáért az Christusnak teste az alatt nem lehet, s' nincsen.

2. *Felelet.* A Christusnak teste, az alatt az körül

rött kenyérszine alatt, úgy nem lehet, az mint valgyon az egész lélek az egész testben. Mert az lélek részetlen, részek nélkül való olyan, melly körül nem vetett helyel, s' nemis vétethetik. De az Christusnak még dicsőféles teste is olyan, melly részekből áll, helyel körül vétetett, és bizonyal körül vétethető.

3. *Felelet.* A' lélek, vagyoné egészben, az egész testben, egészben az testnek akarmelly részében? és ha vagyon, miképpen vagyon? *allatya, essentiajara nevezé? lakására, existentiajara nevezé? vagy munkalkodására nevezé? még az Philosophusok között el nem vegeztetett. Némmelleyek az Cartesiánusok közül mondják lenni az glandula pinealisban, az agy velő között. Mások azonok közül, ragadják. Némelleyek az Philosophusok közül állítják lenni az szívben, melly leg első élőnek, és leg utolsó meg halonak, mondattatik. Mások más képpen értenek, az léleknek az testben, mind helye s' fészke, mind létének módja felől.*

4. *Felelet.* Egy lélek, csak egy testben, vagyon, melly egy test, csak egy magában valamit befogó, hely lehet.

5. *Felelet.* Az dicsőült test, miképpen legyen lelki, meg magyaráztatott oda fellyebb, az XLIII. számban.

az

Azt mondd először. De az Christus felment az mennyégben, miképpen vagyon hát itt ez földön? Meg felelek először. Fel-ment az mennyégben, úgy hogy itt az testi szemekkel, emberi ábrázásban ne láttásek. Mindazáltal, mindenkor velünk vagyon, az testi szemmel meg nem láthatóképpen, ama szerén. Matt. 28. Es ime én velelek vagyok, mind világ végezetig. Így szoll a' Pápišta.

1. *Felelet.* Nem igaz, a' mi alattomban feltetetik, mint ha az Christusnak teste, az feltámadás után, láthatatlanná lett volna. Mert soha nem volt, soha nem is leszen láthatatlan; ha vagy az észsze valóság, melly az látást megakadályozza, vagy egyéb akadályok jelen nem lésznek, vagy a' látónak, vagy az látas *medium*nak, ezeközének, részéről. Mert a' maga részéről, az testi szemnek nyilván vagyon.

2. *Felelet.* A' Christus test szerént, nincsen mivelünk, akar láthatóképpen, akar láthatatlanképpen. 1. Mert a' Tanítványoknak szemé láttára fel emeltetett, oda fel vitetett, és az ő szeméik elől el vitetett. Marc. 16. v. 19. Act. 1. v. 9. Anakokáért nincsen láthatóképpen, mert az Pápišták is meg vallyák, nincsen láthatatlanképpen, mert az ő teste nem lett láthatatlanná. 2. Mert nem.

97.

nem ez földön, hanem az menyben mondattatik lenni. Colof. 3. v. 1. Az honnét várjuk. Philip. 3. v. 20.

3. *Felelet.* Ha az igaz volna! az Christus nem ment volna fel menyben valóságosan, valóságos hely változtatás által, hanem csak el tűnt volna, az levegő égből, az nézők szemcsei elől való, képző, tottő, el mulás s' szaladás által. 2. Nem-is volna az ő testével valóságosan az égből, hanem csak tettés-képpen. 3. Nem-is jöne latható-képpen el az égből, az ítéletre, hanem immár regen jelen lévén, csak meg jelentené magát azoknak, az kik látni fogják őtet, mellyek mind az közönséges hit ellen, és az sz. írás ellen, mondatatnának. Marc. 16. v. 9. Act. 1. v. 9. &c. 7. v. 58. Ephes. 4. v. 9. 10. Heb. 4. v. 14. &c.

4. *Felelet.* Oda fellyebb, azt mondotta, hogy az illyen, hitnek titkait, mikor ember hallja, mindjárt az értelemnek minden okoskodása nélkül, el-kell hinni. Mostan pedig, hallja, hogy az Euangelisták azt mondják, hogy az Christus fel ment menyben, mindazáltal nem hiszi, hanem az ő tébolygo okosságával, nevetégesképpen cizgazza, tekeri, és következés által, tagadja, hogy fel ment volna a' menyben.

5. *Felelet.* A' Christusnak amaz ő igirete, melly vagyon, az ő hiveivel világ végezetig való mindenkori jelen-létéről. Matt. 28. nem az ő ember-

98.

emberiséget, testet, és test szerént való jelen-létet; hanem Isteniségét, lelket, kivált-képpen való kegyelmét, és lelki jelen-létét nezi. Mert azt az elsőbb és test szerént való jelen-létét világosan tagadja. Matt. 26. v. 11.

L I.

Nem-is kellett érteni csak az ő Isteniségéről. Mert ezt, immár az előtt tudák vala az Apostolok, hogy az Isten az ő Istenége szerént az mennyet földet be-tölti. Jerem. 23. részében hanem mondja vala ezt a' Tanítványoknak, kik az ő el menetele miatt szomorak valának; vigasztalására azoknak, és ő utánok minékünk is, hogy velünk vagyon világ végezetig, lathatatlan-képpen. Így szolla' Papista.

1. *Felelet.* Mi-is úgy mondgyuk, hogy azt az sz. Mathe. 28. részében lett, Christus igiret, nem kell csak az Christus Isteniségéről, és csupán, érteni; tudni illik csak az ő veghetetlen, mindegyütt jelen való, és meg mérsíkelhetetlen, Isteni természetére nézve; Mert olyan módon még az hitetlenekkel is, sőt még az el-kárhozottakkal és okatlan állatokkal is, jelen vagyon. Hanem az ő Isteniségének kegyelmes jelen-létéről, mellyel jelen vagyon az ő lelkével, erejével, és kivált-képpen való kegyelmével, mi-képpen senkivel nincsen, hanem csak az hivekkel; és a' mi-képpen

G 2

pen 2

pen, igirni az ő jelen-létét, valamelly meg-szomorottaknak, az vizsgálásnak édeséges argumentoma, mint meg tesszik. Josu. 1. v. 5. Psa. 23. v. 4. &c. 118. v. 6. Rom. 8. v. 31. &c. Illyennek akarta lenni, az őtőlők elmenetele miatt szomorkodo Tanítványinak-is.

2. *Felelet.* Test szerént, de láthatatlan-képpen, lenni jelen, valamelly szomorukkal, semmi vizsgálást nem hozna. Mert a mi látható-képpen szokott valakikkel jelen lenni, gondoltásék bár láthatatlan-képpen jelen leni, de csak annyit, mint ha jelen nem volna, halatható-képpen jelen nincsen.

LII.

De kérlek, kicsoda szerzi renéked őkereszen ember, ezeket, és ezekkel hasonlókéségeket? Nemde nem az te értelmedé, és nem az emberi okosságé? Így szól a Pápista.

Felelet. Bizony nem az emberi, értelem és okosság, ő magában és ő magából; Mert akképpen meg volnának ezek mindenekben, valakikben, meg vagy az értelem és okosság: hanem halván azt a költöt Trans-substantiatiót, annak lehetetlenfégenek és képtelenfégenek alkalmazóságával. Mert ha egy képtelen dolog, fel rétezik és megengedtetik, többek is származnak abból. Az honnan, mennél nemessebb és gyakorlottabb

lottabb az emberi értelem, annal inkább által lát valamit okoskodik; egyet a másikkal ki hoz, miglen meg nyughatik azon, az mit meg kell érteni.

LIII.

De kérlek, modnelkül, s feletrébb szorgalmatossan az Isteni titkokat ne vizsgál, avagy inkább által ne vizsgál? Így szól a Pápista.

Felelet. Így vagy, nem kell azokat mód nélkül feletrébb szorgalmatossan s rendeletlenül vizsgálni. A titkokat az mi Istenünknek kell hadni. Deut. 29. v. 29. A' mellyek minket nem illetnek, nem kell azokat üzni. Johan. 21. v. 22. Aét. 8. v. 7. Azt a *curiositást*, melly az sz. irásban, sokaknak példájával karhozott, és sok helyeken meg tiltott, el-kell távoztatni. De mindazáltal, az hitnek titkait, az Isteni titkokat, kell vizsgálni, tudakozni. Johan. 5. v. 39. Ezben kell venni. 2. Tim. 2. v. 7. meg kell vizsgálni és fontolni az Beroeabeliek példájával. Aétor. 17. v. 11. Ezt pedig azért kell cselekedni. *Mert sok hamis Proféták jöttek ez világra.* 1. Johan. 4. v. 2. *Mert* bizonyal meg vagyon mais, az mi vala, az Judas Apostolidejében. Jud. v. 4. *Mert* mais vannak olyanok, az minémüekrol szól Péter Apostol. 2. Pet. 2. v. 1. *Mert* latjuk, hogy sokan vannak azok, kikről sz. Pál Apostol szól. 1. Timor. 4.

101.

¶ 1. 2. 3. *Mert jelen vagy az az idő, melyről Christus Urunk jövendőt.* Matt. 24. v. 11. 24. &c. Először meg kell érteni, esmerni tudni kell, meg kell rája allani, és úgy kell hinni: s' nem kell úgy cselekedni mint amaz szénegető, kinek alattomban való *implicita* hiti vala: és mint az Cziganyok, kik az ő Földes Uroknak hitit tartják, s' vallyák, akár micsódas legyen az akár igaz, akár hamis.

LIV.

Ne akard az hitnek el rejtetett titkait, itt, által érteni, melyeket Isten teneked, az jövendő világon, rendelt, hogy meg jelenszen, és azt akarja; az miképpen meg tesszik az Sz. Pálnak oda felelő hozott szavaiból, hogy azokat mostan tükör által, és homályban, lássad az hittel; akkor az Isten fiainak dicsőségének meg jelenésekor, színről szívre nézzed. Így szolla a Pápista.

Felelet. Miképpen lehessen, és kellelsék az hitnek titkait által érteni? oda fel világossan, meg mutogatott, az III. és, VI. számban. Az hitnek titkai, ennek utánna jelentésének meg az égben? meg mondattatott, az, VII. számban. Mi legyen homálybá és tükör által nézni mostan meg magyaráztatott, az, VIII. számban. Fordully vizsgálva olvaso, és hogy héjában valok és izetlenek legyenek ezek, az mellyekkel az gorom

báka

102.

báka ravaszul reá akarja venni, ez mi Pápistánk, nyilvánssággal meg esmered.

LV.

De nem mindenké engednek az Euangelionnak, mond az Apostol. Roman. 10. részében. Kérlek ne légy azok között. Sőt inkább az hitnek minden titkaiban; tarts fogva az te értelmet, még ha nem akarna is engedelmeskedni, mindenkében, de főképpen azokban, az mellyek az emberi okossággal láttatnak ellenkezni. Mert bizonytal elhídjed, hogy az Isten az ő hatalmát és akarattal, nem mérsékel te az emberi okossághoz, az hitnek dolgaiban és titkaiban. Annakokáért minden értelmet fogva kell tartani az olyan dolgokban, az Christushoz való engedelmessegre, az mint Sz. Pál mondja. 2. Cor. 10. részében. Így szolla a Pápista.

Felelet. Jól vagy ugyan, meg kell az értelmet fogni, vagy fogva kell tartani; de az meg ferítédett, meg romlott, még meg n' évilágosított, s' az igazságtól ideg értelmet, mellynek bölcselkedése test szerént való bölcselkedés, mely halál és elléfégebb az Isten ellé. Rom. 8. v. 6. 7: azokban való bölcselkedés, mellyek az embereké, nem az Istené. Matt. 16. v. 23. Meg kell fogni az emberi okosságot, de az meg romlott; Istennel és az ősz, lelkével ellenkező, vak okosságot. De követni

F 4

venni kell az meg világosított az Sz. lélektől vezéreltetett: és az Isten országára meg tanítottott értelmet, mellynek bölcselkedése, lélek szerént való bölcselkedés, mely élet. Rom. 8. v. 6. &c: Jozanságra való bölcselkedés. Rom. 12. v. 3. azokba való bölcselkedés mellyek az Istené, és né az éberké. Matt. 16. v. 23. Egyebáránt szennyeskedjék, az ki szennyeskedni akar: légyen esztlen, bolond és értelem nélkül való: az ki akar lenni. Mi ne ugy.

LVI.

Es bizony! igen veszedelmes, azokat meg akarni fogni az okosság gal, mellyeket Isten akar lenni, ebben az világban, meg foghatatlan és el-rejtettessett titkoknak. Így szoll a Pápista.

Felélet. Meg engedtetik, hogy Isten ellen nincsen tanács. Hogy azokat akarni meg-fogni elmével, és mint egy által hatni, mellyeket Isten el-rejtetteknek és megfoghatatlanoknak akart tenni, és egyedül csak az maga tudásában hagyott, mint azok, az mellyekről. Deut. 29. v. 29. vagy az Izo; hejában való, lehetetlen és veszedelmes. De mindazáltal azokat, az mellyeket, midőn el-rejtettet és mélyféges titkok volnának, az sz. íráskönyvben ki jelentett. Rom. 16. v. 25. 26. és minékünk elönnben adott, hogy meg fogjuk, tanuljuk, olvassuk, halgassuk, és értelmünkkel, az mennyire elégleges, meg-fogjuk; akarni szorgalmatos-

matossan, az Istennek félelmével és segitőségül hívásával, meg-fogni, tanulni, olvasni, halgatni, és értelmünkkel, az mennyire elégleges, be-fogni. 1. Timot. 4. v. 13. Joh. 5. v. 39. Matt. 3. v. 17. &c. 11. v. 15. &c. 13. 14. &c. 19. v. 12. nem veszedelmes, hanem idvésséges: nem haszontalan hanem hasznos: Nem lehetetlen, hanem lehetséges. Ezt azért hejában teszi fel, ijeltő váznak!

LVII.

Es innen romlottanak meg, valamennyin tevelgyésben estenek, hogy az Istennek meg-foghatatlan itéletit, és az ő meg vizsgálhatatlan utait. Rom. 11. meg-fogni, és meg-vizgalni akarvan, nem rehettek. Innét fordították el az értelmet, és az mint Sz. Pál. Roman. 1. mondja. Változtatták az Istennek igazságát, hamisságra. Es alább. Annakokáért adta őket Isten el-fordult érelemlere, miképpen Psalm. 80. mondja az Isten. Bocsatottam őket az ő szíveknek kívánságira. De jaj az olyan Istenőlel hagyattattnak! Így szoll a Pápista.

Felélet. Nem onnan, és nem azért. Mert ha azt cselekedtek volna, az ő elejekben irattatott, tiszteteket cselekedték volna. Hanem. 1. Az Istennek meg vizsgálhatatlan és igazságos itéletiből. Ki az kin akar, könyörül, az kit pedig akar, meg keményit, Rom. 9. v. 18: Ki nem mindennek

adja tudniok, az mennyeknek országának tisztaie. Matt. 13. v. 11: *Ki nem mindeneknek nyitja meg sziveket, mint az Lydiaét. Aét. 16. v. 14: Ki az tudatlanságnak ideit, sokszor el halgattya. Aét. 17. v. 30: Ki néhánykor bocsattya az emberekre az álomnak lelket. Rom. 11. v. 8: Ki némelyekre bocsátja az tévelygesnek erejét. 2. Thess. 2. v. 11. &c. 11. Az eset által talált, emberi természetnek alkalmatlanságából; értelemnek vakságából; okosságnak romlottságából; elmének ostobaságából. Rom. 1. v. 21. 1. Cor. 2. v. 14. 2. Cor. 3. v. 5. Ephes. 4. v. 18. 3. Az Isten igijének meg-utálásából, és el-hagyásából. Matt. 22. v. 29. 4. Az ő elméjének és okoskodásának héjában valóságából. Roman. 1. v. 21. Ephes. 4. v. 17. és hasonló okokból. Mindazonáltal, sokan azok között, azt is, az mit egyedül csak az természetnek világánál, az értelemnek munkája és okoskodása által, megtehették volna, el-mulatták, és el-valtoztatták, &c. Roman. 1. v. 20. 21. mint a Pápistak ma, kik, holott ismerik az Istent, mindáltal mint Istent, nem dicsőítik sem hálákat néki nem adnak, hanem, haszontalanokká léfznek az ő okoskodásokkal. Mert el-valtoztatták, az romolhatatlan Istennek dicsőfőget, romlando embernek ki-formált ábragyattára. Rom. 1. v. 20. 23. Kiket, amazokkal együtt, szanakozálra melto, melly igen adta az igaz*

igaz biro, az Isten, minden egyenes itélet nélkül való elmére. Rom. 1. v. 28. hogy az midőn nem akartanak hinni az igazságnak, hidjének az hazugságnak. 2. Thess. 2. v. 11: el-hagyvan az Istennek igejét, követték az esupa emberitálmányokat: el-vertvén az Sz. írást, éllyenek az Ecclesia. Tanítóinak irasival: az Conciliomoknak vegezésivel; Pápák decretomival, &c. kik mindnyájan tevelyeghetők és meg csalatkozható emberek voltak. Bizony já, és ismet já efféléknek!

LVIII.

De leg-fő-képpen, (az melly kissébb:) miére hiszed jegynek lenni, és nem valóságos testnek? Így szoll a Pápista.

Felelet. Sőt inkább, miért hiszed, ha itélettel biro elméd vagy; ha értesz; ha az okossággal tudsz élni: az Ur vacsorájába levő kenyér, melly lisztből, vízből, ennek vagy amannak az ferfinak, vagy aszizonynak munkája által, az kemenczében vagy valahol, az tűznek erejével, tegnap vagy ma lett; mellynek vére, hártyai, erei, élet erei, bőre, csontja, tagai, részei, szőrei, szakállja, &c. nincsen; melly minden elevenlégtől, érzékenlégtől, mozgástól üres, &c. a mi meg változunk Jესus Christusnak, igaz, valóságos, természet és tulajdon-képpen való testének lenni, melly az boldogságos Szűz Máriának veréből formáltatott, fol.

fok holnapok alatt az ő méhében hordoztatott; szülés által a tizedik holnapban ez világra hoztatott. ez előtt, ezer hat száz hatvan hat esztendővel: mellynek vére, hártjai, erei, élet erei, bőre, csonja, tagai, részei, szőrei, szakalla, haja, &c. vagyon: melly, elevenességgel, érzékenységgel, és mozgással bír: harmincz három esztendő alatt igen sokat szenvedett: az után meg dicsőített: az égben hely szerént fel vitetett; és az melly sohol ez földön, tulajdon-képpen nincsen? Miért hiszed ezt? Miért hiszed, hogy azokban az szokban. Ez az én testem, olyan nagy titkos erő, sőt mindenhatóság volna? Miért hiszed, hogy az a Papocská, a ki még csak balhát vagy tervét sem teremthet, sőt magától meg sem mocczanhat, az Christusnak testét, sőt magát Christus Urunkat teremtené? Miért hiszed, hogy az Christus, a ki dicsőséggel uralkodik az menyországban, és telyliséggel soha semmit nem szenvedhet, az bűnös embereknek szájában bocsáttatnék, azoknak fogai által rágattatnék, apréttanak, és az gyomorban, s onnan masíva vettetnék? Miért nem iszonyodol ettől? Miért hiszed, hogy az Szűztől született Christus, ez máj nap után, eggynehány napokkal, hetekkel, holnapokkal, esztendővel és seculumokkal teremtetnek? Miért hiszed, hogy ő, ki eggyszer született, vég nélkül való fokszor lenne, szám nélkül való fok helyeken és templomokban?

mokban? Miért hiszed, hogy az kenyér, nem kenyér volna, holott Sz. Pál. nyilvánfággal kenyérnek mondja, te-is, akarnézzed, akar kostollyad, akar kezdeddel tapasztszad, akar szagollyad, minden bizonnyal kenyérnek találod? Miért hiszed, hogy az *accidens*, ha valaha voltál az Philosophusok iskolájában, *subjectum* nélkül lehesse? Miért hiszed, hogy az hitetlen ember, lúd, egér, és egyéb élő állatocskák: midőn az meg szentelt reszeknek, avagy kenyérnek, el hullo vagy le eső reszeket meg eszik, az Christusnak testét eszik? Ezeket és efféleket miért hiszed? Nézsze te nyavalyas, miképpen követted az emberi találmányt, mellynek még myoma sincsen az Sz. írásban. Kérlek, fordully, változtasd meg elmédet, és az kenyeret az Ur vacsorájában, hidjed jegynek lenni, Miért? Meg találod oda fellyébe a xi. számban.

LIX.

Hogy az a kenyér, Christus teste legyen; hogy Christus hufa legyen: hogy bizony etel, és bizony ital legyen. világossan vagyon az Euangelionban. Így szól a Pápista.

1. *Felelet.* Hogy az az Urvacsorájabeli kenyér, Christusnak, igaz és természet szerént való teste legyen tulajdon-képpen: hogy az Christusnak igaz és természet szerént való hufa legyen tulajdon-képpen

képpen: hogy az Christusnak természet szerént és tulajdon-képpen való teste, természet szerént és tulajdon-képpen való vére, bizony etel, és bizony, ital legyen az testifajának, mellyet szájjal kellesek enni, és innya, semmiképpen nincsen az Euangeliomban. Miképpen legyen? és miképpen mondattaséka Christustól, az Euangelistáktól, és a Pál Apostaltól, szokszor meg magyaráztott, és próbáltatott oda fellyebb, hova az olvasót vissza igazitom.

2. *Felelet.* Világossá van az Euangeliomban, hogy a' Christus, a'zo, út, igazság, szőlőtő, dög, barány, &c. hiszedé azért ezeket tulajdon-képpen az Christus felől? Alitodé, tulajdon-képpen való róla mondott dolgoknak lenni? Nézzete nyavalyas, miképpen követed az emberi talalmányt, mellynek még nyoma sincsen az Sz. írásban. Kérlek legy bölcs, hogy valaki meg ne csalljon tégedet, az beszédnek hihetőnek tetrző voltával. Meg lásd, hogy senki tégedet el ne predalljon, az világi bölcseség, és haszontalon hitetés által az emberi traditio, rendelés szerént. Col. 2. v. 4. 8. Kérlekne legytöbbé gyermek, ki habozs és idefőva hajrással, az tudománnak akarmi szele által, az embereknek álnokfága által, és álnokul való el hitetésre meg rögzött csalárdfága által. Ephesi 4. v. 14.

De hol van az írásban, hogy csak segy legyen? Kicsoda tanította ezt az Apostolok között? Senki sem. Nézzete nyavalyas, miképpen követed az emberi talalmányt, mellynek még nyoma sincsen az Sz. írásban. Így szoll a Pápista, végre.

1. *Felelet.* Hogy az kenyér és bor, azoknak az szoknak, a' Pap által elmondattatása után, semmivé tévésék állattja szerént; csak az accidenszek mineműségek maradjanak meg: állat szerént az menyben levő Christusnak természet szerént, való testvé és vére változék. Kérlek az élő Istenre, hol van az Sz. írásban? Kicsoda írta ezt valaha az Euangelisták között? Kicsoda tanította valaha az Apostolok között? Bizony senki sem. Hát miért hiszed ezeket?

2. *Felelet.* Sok dolgokat kell hinni, mellyek szo szerént, annyi bőrükkal és syllabákkal nincsenek le tetetve az Sz. írásban, mint az Sz. Haromság. Istennek személye, &c. Te-is, sokat hisz ha Pápista vagy ollyakat, a' mellyek nincsenek ott meg írva, mint az *Trans-substantiatio*, hogy a' Pápa legyen az Christusnak viceje; az Ecclesia k zónsleges kincsét; A' törvény be töltsé felett való cselekedeteket: hogy az Maria, éredendő bűn nélkül volt: hogy az képeket imádni kell; a' cselekedeteknek érdemét, &c.

110.

3. *Felelet.* Megmutattja az hitnek *analogia*ja, az mint sok egyéb dolgokat, úgy ezt is, hogy az Sacramentomi kenyér, jegy: miképpen hogy az bor, pohár, (2) Testamentom: hogy az Christus az, a kinek és minnek irattaték oda fel, az. ix. és lxx. számban, az. 11. Feleletben. Megmutattja az Sacramentomnak természete. Megmutattja az Christushoznak természete és állapotja. Megmutattja az ellenkező értelemnek képtelensége és lehetetlenlége. *Névszere nyavalyás*, miképpen követed az emberi találmányt, mellynek még nyoma sincsen az Sz. írásban.

V E G E.

Kegyes olvasó.

*A nyomatásban esett fogyatkozásokot így job-
bíts. meg. p. paginat, levél szálat: l. linear; o.
olvasd: t. töröld ki; &c. tészlen.*

P. 3. l. 22. o. *tirul Golt*: p. 12. l. 15. o. *probálljuk*:
l. 17. o. *probálljunk*: p. 13. l. 14. o. *hitből*: p. 22. l.
13. o. *teszt*: p. 24. l. 15. o. *ested*: p. 31. l. 17. o. *di-*
assa: és *formalis*: l. 18. o. *jegyzettség*: l. 22. o.
Metaphysicusok: p. 32. l. 8. o. *rendűk*: p. 42. lin.
19 o. *Pál sem mondgya*: p. 45. l. 11. o. *éendő*: p. 48.
l. 25. o. és *a'*: p. 63. l. 27. o. *lelkes emberek*: p. 68.
l. 1. t. *ste, a*: p. 72. l. 3. t. *amaz Anglusok apostala*
a' mint némellyek nevezik: p. 73. l. 19. o. *beszéljem*:
p. 75. l. 3. o. *tiszt*: p. 78. l. 17. o. *értetbenek fo-*
gattathatnak: p. 79. l. 24. o. *Mert*: p. 87. l. 25. o.
Szeresből: p. 88. l. 12. o. *úgy vagy*: p. 93. l. 26. o.
iméz: p. 94. l. 11 o. *oltalmazasara*: p. 7. l. 8. o.
esztő: p. 102 l. 23. o. *ellenesége*: Egyebet
lám nem találz. *Legy egészem.*

